

GHORA NIDAN

49567
EDITED BY

LATE SRIJUT TARINI CHARAN BHATTACHARJEE

OF

TEZPUR

PUBLISHED UNDER THE ORDERS OF THE
GOVERNMENT OF ASSAM

636.1

Bha

SHILLONG

PRINTED AT THE ASSAM GOVERNMENT PRESS
1932

Price Re. 1-6.]

[Price 2s.

Agents for the sale of Books published by the Assam Government.

Agents in India.

(1) Messrs. Thacker, Spink & Co.,
Calcutta.	(10) The City Book Company, Post Box
No. 283, Madras
(2) Messrs W. Newman & Co., Calcutta.	(11) The Standard Literature Co., Ltd, 13-1,
Old Court House Street, Calcutta.
(3) Messrs. S. K. Lahiri & Co., Calcutta.	(12) The Standard Book Stall, Karachi.
(4) Messrs. R. Cambray & Co., 6 and 8/2,
Hastings Street, Calcutta.	(13) Messrs. Karsandas, Narandas & Sons
of Surat.
(5) Babu Hari Ram Dhar, B.A., Popular
Library, Dacca.	(14) The Proprietor, New Kitaphana, Poona.
(6) Messrs. D. B. Taraporevala Sons & Co.,
103, Meadow Street, Fort, Post Box
No. 187, Bombay.	(15) The Association Press Calcutta.
(7) The Indian School Supply Depot, 309,
Bow Bazar Street, Calcutta.	(16) Messrs. Butterworth & Co. (India), Li-
mited, Hastings Street, Calcutta, Post
Box No. 2.
(8) Messrs. Rai M. C. Sarkar Bahadur &
Sons, 90-2A, Harrison Road, Calcutta.	(17) The Director, The Book Company.
Limited, Booksellers and Stationers
4/4A, College Square, Calcutta.
(9) Messrs. Students & Co., Cooch Bihar.	

**ASSAM GOVERNMENT PUBLICATIONS ARE OBTAINABLE IN GREAT BRITAIN DIRECT
FROM THE OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR INDIA OR THROUGH ANY
BOOK-SELLER.**

SHILLONG :

PRINTED BY THE SUPERINTENDENT, ASSAM GOVERNMENT PRESS.

PREFACE.

In June last when I attempted for the first time to read "Ghora Nidan" as it is, after having received a copy from the Kamarupa Anusandhan Samiti through Pandit Hemchandra Goswami, I found myself quite at sea with regard to its vocabulary, much of which is unknown and obsolete, and the text all jumbled up together, and the stops are so misplaced that they served only to render the confusion worse confounded. The *puthi* contains 40 leaves of thick brown and unpolished paper, 38 of which are written on both the sides, and the rest on one side only. The leaves are all uniform in size, $11\frac{1}{2}$ inches in length and 4 inches in breadth. Almost all the pages contain 7 lines each in old Assamese script. The first two lines at the beginning are so effaced that they are practically unreadable, while the second leaf is missing.

It is said that the *puthi* was found with an Assamese Brahmin gentleman of Nowgong district where his grandfather for certain reasons went to settle on the boundary of Darrang and Kamrup.

Unfortunately the *puthi* bears no name of the author. In course of my travels in the Mangaldai Sub-division in connection with the reading of the *puthi* I came across several copies of *Ghora-Nidan* which differ a great deal so far as their style and composition are concerned. There is only one *puthi*, with the Goswami of Kulbil Satra in Kamrup, which is exactly the same with only slight variations here and there, probably due to clerical mistakes. The incomplete text of the *puthi* I copied was redeemed to a great extent with the help of the second manuscript. It contains only about a dozen of Sanskrit words. Some of the important words which are Greek at present to almost all the Assamese are even now used in some localities of Mangaldai. The method, style and treatment of the subject are so peculiar that it can be recognised at a glance that it is not a translation from other Sanskrit treatises. Unlike any other medical treatise in Sanskrit which is commonly met in other parts of India this treatise has no mention either of spices or

herbs which are rare in Assam. It is striking to note that the custom of weaving the author's name into the text of a literary composition has not here been adhered to, nor does it contain any prologue or epilogue or invocation either in the beginning or at the end of the *puthi*. I am therefore naturally inclined to believe that the *puthi* embodies a compilation based on experiences of horses acquired specially in the Mangaldai Subdivision which has long since been the main gate for horse-import from Bhutan. The grounds deduced from the reading of this *puthi* go a great length to deny the authorship of Sagarkhosi, the writer of "Aswakarnaryudha" who is supposed to be the author of 'Ghora Nidan' by some Assamese writers.

As to the date of its compilation no trace can be found in the body of the book. It is certain that in this treatise there is no trace of the influence exercised by the Vaisnavi writers over the literature of Assam. Its style and diction are plain and homely, and resemble more faithfully those of the Buranjis of Assam than other literary productions. As such it can naturally be regarded as a piece of work compiled sometime during the administration of the Ahoms from whom the idea of recording important experiences has been borrowed; besides the horse was an important factor in the civil and military functions of the state, and had a special department under a Ghora-Barua.

Obviously, on the grounds stated above it cannot also be held that this treatise has any connection with the Sanskrit treatises *Aswanaydakam* by Srimat Mohasant Jaydatta, son of Vijay Datta, which is now being translated into English and published as a serial in the quarterly Indian Veterinary Journal from Madras nor with *Aswachikichitam* attributed to Nakula, the fourth Pandava, who is described in the 'Mahabharata' as a veterinary expert of immense reputation.

This *puthi* therefore seems to me to be a product of experience acquired independently in Assam with reference to horses trained and domiciled in the land and

will, I hope, be a valuable supplement to those Sanskrit treatises named above, and specially to " Haya-Lakshana-Sara " which contains valuable contributions from Salihotra, Nakula and King Bhojo who are reported to be great authorities on horsemanship.

The *puthi* may broadly be divided into two parts, one dealing with the classes, colour and characteristics of ponies, and the other with diseases, their general symptoms and treatment. It is very interesting to note that unlike any other medical treatise in Assamese this *puthi* contains no symptoms of diseases except in very few cases. It is also interesting to note that no mention has been made in regard to a dose of medicine which according to the Garura-Puran is from 8 to 144 tolas. I should like also to add here in this connection that equal quantities of ingredients should be taken so as to make the required dose where measurements of the different ingredients have not been specifically mentioned.

The classification of the *puthi* is not systematic ; I have however tried my best to impart a system to it purposely, for the convenience of readers without effecting any change in composition or attempting any correction in the spelling except in very few cases where there is a chance of misunderstanding the sense.

For clear elucidation of the technical terms this *puthi* badly wants a glossary. I found two *puthis* with Goswami of Kulbil Satra, namely " Ghorar Lakshana " and " Ghotoka Ratna " besides the one mentioned above, the latter of which for all purposes can be used as a supplement to this *puthi*. But for the " Ghorar Lakshana " nearly 50 technical words used in " Ghora Nidan " would have remained inexplicable.

I travelled in many places and consulted the Ahom translator Rai Sahib G. C. Barua and many leading gentlemen of the province, but these were unable to help.

I am fully aware I have not been able to do justice to the subject as I would like to do, and I hope there should be some allowance made for this maiden

attempt in my old age. I shall consider that my labour in this direction to be amply rewarded when a better qualified man comes forward to take up the subject to make further research into it. As the effort had to be made against many odds I feel mistakes have crept in here and there, and I shall be glad to mend them if reasonable suggestions come forward from any quarter in Assam.

My thanks are due to Srijut Padmakanta Goswami of Kulbil Satra, Kamrup, who has rendered me great help by lending me his *puthis* on the subject.

[November 1927.]

TARINICHARAN
BHATTACHARJEE.

TABLE OF CONTENTS.

Introduction	vii—viii
--------------	-----	-----	-----	----------

PART I.

The horse, kinds and characteristics	...	1
Colours and what they denote	...	6
Points of the horse	18
Vices and their cure	26
Instructions to the rider	30

PART II.

Diseases, their symptoms and treatment...	32
Glossary	93—107

INTRODUCTORY.

Srijut Tarini Charan Bhattacharyya, the editor and translator of *Ghora-nidan*, died at Gauhati on December 15th, 1927, while he was enjoying his well-earned pension after having served the Government as Sub-Deputy Collector. The book kept him busy for more than a year. He had to plod on with the text bristling with obsolete technical terms, identify the species of horses and antidotes mentioned and find out their English equivalents. Besides, the manuscripts were in many places undecipherable ; and the first-hand experts whom he approached for elucidation of a difficult text had no special acquaintance with the equestrian science preserved in the treatise *Ghora-nidan*. Under these circumstances the preparation of a correct text and its rendering in English constituted in themselves a work of tremendous labour ; and what the author has achieved in this unpioneered field during such a short time reflects credit on his energy and tenacity. Perfection in such a venture is not a matter of one but of several generations. *Ghora-nidan* and the more artistic, erudite and laborious sister treatise on elephants *Hasti-vidyarnava* are valuable contributions to the veterinary science of the Assamese people, and both the books were, in all likelihood, compiled under the commission of the state for use as staff manuals by officers and men employed by the Ahom Government under the Ghora-chowa Barua and Hati-Barua, heads of the departments of horses and elephants respectively ; and as far as *Hasti-vidyarnava* is concerned we know positively that it was compiled in 1734 by one Sukumar Kaith under the orders of Queen Madamvika, consort regnant of King Siva Singha, 1714-1744, while the illustrations were supplied by two court painters Dilbar and Dasoi. Their use was naturally extended to private owners and professional dealers. These two representative treatises reveal the richness and variety of the Assamese pharmacopœia, and their literary value consists in the preservation of a very large number of expressions now thrown into disuse.

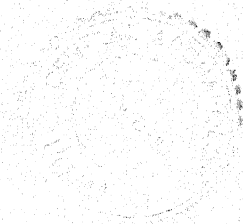
It is regrettable that the author could not give the book the benefit of his final revision which he proposed to do before submitting it to Government. In November 1927 Mr. Bhattacharyya and myself were constantly engaged in revising the translation, but he died before this part of the work was completed. I returned a part of the manuscript which was with me to his brother at Tezpur, Srijut Kalicharan Bhattacharyya, B.L., who prepared the press-copy and submitted it to Government in May 1928. The proofs have been corrected by Srijut Kalicharan Bhattacharyya. They have been further revised. Mr. A. H. W. Bentinck, C.I.E., I.C.S., M.A., F.R.G.S., Honorary Provincial Director of the Department of Historical and Antiquarian Studies, Assam, has gone through the English portion, and corrections and alterations have in many places been considerable. Mr. A. C. Dutta, M.Sc., Lecturer in Botany in the Cotton College, has kindly revised the botanical terms. I have revised the Assamese text.

It is hoped that the publication of this book will lead to the unearthing of similar treasures and the stimulation of interest in the cultural legacies which old Assam has made to the new.

COTTON COLLEGE, }
December 9, 1931. }

S. K. BHUYAN,
*Honorary Assistant Director,
Historical and Antiquarian
Studies, Assam.*

GHORA NIDAN.

ঘোৰা নিদান ।

প্ৰথম পটল ।

— 0 —

ঘোৰাৰ জাত আৰু লক্ষণ ।

টাটুকৰ তিনি জাতি, তুৰুকিৰ তিনি জাতি ।

টাটুকৰ লক্ষণ ।

টাঙ্গনৰ বুকু বহল ডিঙ্গি ডাঙ্গৰ, তাজিৰ বুকু চেপ ডিঙ্গি সৰু টাটুকৰ ভাল ;
আচোৰাৰি হলে বিচাৰি পাব ।

তুৰুকি টাঙ্গনৰ লক্ষণ ।

কাঁন সৰু হই চক্ষু সৰু হব, মুখ দীঘল হব, ভৰি আঁঠু ডাঙ্গৰ হব, ডিঙ্গি
দীঘল ডাঙ্গৰ হব, দপনা বহল হব, বৰণ একেবৰণ হব, পথৰা বা আনবে হক,
তেনেহলে ঘোৰা উত্তম হই । শলা বহল হব, গাঁৰ সেজা দীঘল হব, পোকৰটো
দীঘল হব, নেজো সোক হব যদি, তেবে তুৰুকিৰ কি কব লাগে বিচাৰ কৰি
পাব ।

কন্যাৰ লক্ষণ ।

জদি আঙলা কুটুলা, মূৰত জদি জোৰ চকৰ থাকে তাৰো মন বয়া, দাঙ
কৰকৰিকৈ থাকিলে সি চকু হই । সকলো গা কলিয়া থাকে তাৰ মন বয়া,
জি আচোৰাৰি হই বিচাৰি পাব । জদি মনিয়াৰ হই, বুদ্ধিটো টান হব লাগে
মনক নিয়ম কৰিব লাগে, ঘোৰাত উঠি বিচাৰ কৰিব, ইয়াক বুদ্ধিমন্ত হলেহে
জানিব ।

GHORA NIDAN.

(A HAND-BOOK ON THE DISEASES OF THE HORSE AND THEIR REMEDIES.)

PART I.

KINDS AND CHARACTERISTICS OF THE HORSE.

The Tatuk (Bhutan pony) and the Turuki (Turki pony) have each three varieties.

TATUK.

A wide chest and a large neck in a Tangon (male), and a narrow chest and a slender neck in a Taji (mare) are best in a Tatuk. An Achowari will look for all these.

POINTS OF A TURUKI TANGAN. (Male Turki pony.)

Short ears, small eyes, long muzzle, stout legs and knees, long and thick necks, broad quarters or buttocks uniform in colour, whether in a Pakhara (a spotted horse) or other indicate a good horse. If the trunk of the horse is broad, the frame of the body, and the croup long and the size of the tail small or thin, nothing more need be said of that Turuki (*i e.*, the pony is a very good one).

POINTS OF A KANYA. (Mare.)

If the forehead is short and there is a pair of whorls on the forehead, the disposition of such a mare is not good; one which is continually grinding its teeth is given to shying. One having the entire body black is also not of a good temper. An Achowari will look for these points.

An expert should have his mind strong and under control, he should also try the horse by having a ride upon it. Only the intelligent expert will discover what he wants to know.

ভাল ঘোৰা চিনিবৰ উপায় ।

ঘোৰাৰ চাৰিউ মেৰে ফুৰিব, চকু যদি প্ৰচাৰ কৰে কান থিয় নকৰে বয়া ঘোৰা। তাৰ উপৰত উঠি মাৰিধৰি চাব, তাৰ তাত বিচাৰি চাব, ধৰি মাৰি চালে জি লেতেৰা কৰে সি আৰু লেতেৰা কৰিব, নকৰিব হেন এনে হ'ই যদি ক্ষিপ্ত হ'ই, পুষ্ট হলে নগাও কৰিব, যদি পুষ্ট হলে লেতেৰা নকৰে প্ৰমান পাই পলমেহে ঘটে ।

খোৰা চিনিবৰ কথা ।

ঘোৰাটো দুবকৈ ফুৰাব, ঘামিলে সমান মাটিত বাধিব, নিবহকৈ ধৰি থাকিব একদণ্ডমান, জেইটো সৰু হল সেইটো খোৰা। যদি তেওঁ নাপাই দুখোজ বা চাৰি খোজ গলে লাহি লই এগৰিয়াকৈ ফুৰাই চাব, আৰু বেৰিয়া পাকে ঘুৰাই চাব বকুনা পিঠিৰ ফালে গিদৰ সিয়নিলৈ, জেই ফালে মাল হেচি ধৰে, সেই ফালে মাহেক তিনি পক্ষতে খোৰাই, টান হতিয়াকৈ ফুৰালে সেই দিনাই খোৰাই। যদি একালে আগিলা ঠবাদি থাকে নেডাঙ্গে বা দমকা খাই সেই ফালে খোৰা, সেইটো দুখ পোৰা খোৰা। আৰু সালতে মাহদি চাব, যদি দুয়োটা আগিলা খঞ্জতে টানি আফালে ভাল, জিটে লাহে লাহে ওপৰতে মাৰে সেইটো মলিয়া, তাকে শুই উঠাতে চাব, জেইফালে ভৰদি উঠিব পাৰে ভাল, নোৰবা ফালে বয়া ।

ককালৰ বলাবল পৰীক্ষাৰ উপায় ।

জদি হেসনি ধৰি ফুৰে, মাৰিলে ধৰিলে নচলে, অলপ ফুৰালে কানকোঁত ঘামে তাৰ ককালত বল নাই, যদি গৰা নামোতে পোনে জাব নোৰাৰে তাৰো বল নাই। নিতান্ত জাব নোৰাৰে যদি, খোজত খোজ নপৰে তাৰ বল নাই ।

HOW TO TELL A GOOD PONY.

Walk round the pony ; if it opens its eyes but does not erect its ears, it is a bad pony. Examine it by mounting it and giving it a cut ; if it behaves badly it will behave the more so hereafter. If it is in poor condition it may not do so, but will be found later on that when it gets plump again that it will behave badly like any other.

HOW TO TEST A PONY FOR LAMENESS.

Take out the animal to a long walk till it perspires, then hold it firm on level ground for about one Danda (24 minutes), the side on which one testicle is contracted, it will limp on that side. If however it is not detected, make it move two or four steps down a slope holding a string round its neck, and move it round left-wise to the line joining the anus and the scrotum, *i.e.*, its entire length. It limps within a month and a half, on the side on which it walks pressing the scrotum ; or if it is made to walk roughly it limps on that day. If it keeps a foreleg unmoved or unlifted or stumbles, it is lame on that side, but this is due to some hurt. Examine it also by placing some pulses before it in the stable, if it plants both the forelegs forcibly in the same position, then they are all right. If a leg is moved slowly a little above the ground it is defective. Try it again when it rises from lying down ; the side upon which it puts its weight is good, and the side on which it cannot do so is bad.

HOW TO TEST THE STRENGTH OF THE LOINS.

If it breathes quick and hard while walking or will not move even on being beaten, and sweat comes out in the ear after a short walk, it is void of strength. If one cannot go straight down a slope, it has also no strength. If one cannot walk at all, or its footprints of the hind feet do not reach up to those of the fore it has no strength in the loin.

কপটিয়া আৰু এগলিয়া ঘোৰা চিনিবৰ লক্ষণ।

ডাঙ্গৰ আঠুয়ে, নেজ্জ, মুৰে, হাতৰ মুঠি এফালে বাঘজৰি নিয়মে ধৰি ফুৰাব, যদি মূৰটো ডাঙ্গি একলিয়াকৈ ফুৰে দি কপটিয়া এগলিয়া।

অণ্ড ডাঙ্গৰ সৰু চিনিবৰ উপায়।

জেই ফালে অণ্ড সৰু সেই ফালে এক আঙ্গুল আদ আঙ্গুল চুটি ৰাউতে বিচাৰ কৰিব। কতোৰ সালোতে থাকোতে চিনিব নোৱাৰি; ভাগৰাই ফুৰাই চাব, জেই ফালে সৰু সেই ফালে চুটি।

ঘোৰাৰ বৰ্ণ।

বৰ্ণ।—

গুৱা, বা গুঁকলা বা জাত গুঁকলা।

বঙ্গা বা জাত বঙ্গা।

কলিয়া—জাত কলিয়া, ঘোৰা কলিয়া, ভোমোৰা কলিয়া, মাটি কলিয়া, চকোৰা কলিয়া, বঙ্গৰাই কলিয়া, বেঙ্গনা কলিয়া, কাৰা কলিয়া

পথৰা—বাউলা পথৰা, বগ পথৰা, বামুনা পথৰা, কেকু পথৰা, কুকুৰ পথৰা, কপহি পথৰা, ফুলাম পথৰা, বাঘ পথৰা, ছাবুৰা পথৰা, ডহা পথৰা।

চিলিাম বা চিলিমিল—চিলিমি গুঁকলা, মটিয়া চিলিমি, ভোবোৰা চিলিমি, ছাই চিলিমি, লেঙাও চিলিমি (লেজাওজাও) চকোৰা চিলিমি, হহা চিলিমি, ফুলাম চিলিমি, নৰা বা লঠা চিলিমি, দগধা বা দগ্ধা চিলিমি, ডহা চিলিমি, ছাবুৰা চিলিমি, চেপা চিলিমি।

টলৌ—চালি বা চাৰি টলৌ, ৰাঙ্গি টলৌ, কালি টলৌ, টলৌ পথৰা।

দৰ্ঘা—ভাম দৰ্ঘা, সোন দৰ্ঘা, বাঘ দৰ্ঘা, দগ্ধা দৰ্ঘা, সেত দৰ্ঘা, ডহা দৰ্ঘা, তেল দৰ্ঘা, দৰ্ঘা পথৰা।

খিৰাঙ্গ—খিৰাঙ্গ বঙ্গভৰ, খিৰাঙ্গ ভদৰা।

HOW TO TEST FOR HYPOCRISY AND WAYWARDNESS.

If it has large knees, tail and head, and if it walks with its head raised and turning its cheek aside, it is a hypocrite and unreliable.

HOW TO TEST A LARGE OR A SMALL TESTICLE.

The smaller testicle is shorter by one Angul (the breadth of a finger) or a half. If it cannot be detected in the stable, it should be tested by taking it out for a walk.

COLOUR OF HORSES.

Colours :—

Sukla (white) or Jat sukila.

Ranga (bay) or Jat ranga.

Kalia(black)—Jat kalia, Ghora kalia, Bhomora kalia, Mati kalia, Chokoa kalia, Rangrai kalia, Bengena kalia, and Kaba kalia.

Pakhara (dappled)—Baula pakhara, Bog pakhara, Bamuna pakhara, Keku pakhara, Kukur pakhara, Rupohi pakhara, Phulam pakhara, Bagh pakhara, Chabua pakhara and Daha, pakhara.

Chilimi or Chilmil— Chilimi sukila, Matia chilimi Bhobara chilimi, Chai chilimi, Lekao chilimi (Lejaojao), Chokoa chilimi, Hoha chilimi, Phulam chilimi, Nora or Lotha chilimi, Dagadha or Dagdha chilimi, Daha chilimi, Chabua chilimi and Dhepa chilimi.

Talau—Ohali or Chari talau, Rangi talau, Kali talau and talau pakhara.

Darya(chestnut) —Tam darya, Son darya, Bagh darya, Dagdha darya, Set darya, Doha darya, Tel darya and darya pakhara.

Khirang—Khirang Rangbhar and Khirang Bhadara.

দেওচবাই ।

ভদবা—ভদবা ছাল তুনি, কলিয়া ভদবা ।

ওলিঙ্গ (তুলিঙ্গ)—তুলিঙ্গ পথবা ।

আবিলথ বা আবলক্ষ বা আবলথ, বা আববছ বা আক্স—শুকিলা আবলথ,
ছাল আবলথ, কলিয়া আবলথ, আববছ তুলিঙ্গ, আবলথ পথবা ।

কুমিত—চকোরা কুমিত, কুমিত বঙ্গা, কুমিত কলিয়া, নবাকুমিত ।

চন্দবা বা চন্দ্রা—চন্দবা কলিয়া ।

তামু বা তাম—তামচন্দবা ।

হুহুমুবা ।

কৃষ্ণাআহনিয়া ।

তুকাম—তুকাম তেলিয়া ।

তিফবা—বঙ্গা তিফবা ।

তিলক চন্দন ।

ডাঙ্গকাচি—বঙ্গা ডাঙ্গকাচি, কলা ডাঙ্গকাচি ।

বর্ণ অনুসারে লক্ষণ ।

জাত কলিয়া ভাল ।

ঘোষা কলিয়া হব কপালত ফোট থাকিব মুবতো চক্র থাকিব তেবে ভাল ।

ভোমোবা কলিয়া হলে চেলেং অর্থাৎ মনত থং হই, ভোমোবা কলিয়া
হব নোমোব কাল হই নাথবি চুলি কাল হব তাব মন শুদ্ধ ।

মাটি কলিয়া লক্ষণেবে হে লব ।

চকোরা কলিয়া চাই হে লব ।

বংবাই কলিয়া ভাল ।

Deocharai—

Bhadara—Bhadara-chal-tuni and Kalia bhadara.

Tuling—Tuling pakhara.

Abilakh or Ablaksha or Ablakh or Abrach or
Abrush—Sukila ablakh, Chal ablakh, Kolia
ablakh, Abrach tuling and ablakh hakhara.

Kumit —Chakoa Kumit, Kumit ranga, Kumit kalia
and Nara kumit.

Chandara or Chandra—Chandara kulia.

Tamu or Tam—Tam Chandara.

Hudumuwa—

Krishna Ahania—

Tukam—Tukam telia.

Tiphaa—R anga tiphara.

Tilok chandan—

Dangkachi—

CHARACTERS ACCORDING TO COLOURS.

A Jat Kalia is good.

A Ghora kalia is good if it has a star in the forehead,
and a whorl on the head.

A Bhomora kalia is ill-tempered but if it has its
hair and crest black, it is trustworthy.

A Mati kalia may be taken at sight.

A Chakoa kalia may be accepted on the first
glance.

A Rangrai kalia is good.

পথৰা ।

পথৰাৰ কলা সবহ হলে বগা, পথৰা সবহ হলে ভাল । পথৰা যদি বঙ্গ
কাঁচত হই তাতো কথা থাকে । যেই কি পথৰা নহক, পথৰাৰ ছাল বঙ্গ হলে
ভাল, সেতা হলে বগা । পথৰাৰ জদি কলা লোম ঢাকি শুকিলা লোম
বাঢ়ি গজে তাৰে মন টটুটিয়া হই । পথৰাৰ নাকৰ ফোট বহল হব সি
আগলৈ মানুহ খোৱা হই । পথৰাৰ টিকাত ফোট হলে খং বং নহই, যদি
তেও কৰি থাকে সালত সিও মানুহ খাই । কোথত যদি ফোট থাকে সি
গোচৰঙ্গা হই, বোৰাটো যদি সিওৰ মন চলা হই সেই বোৰাটো চেলেং । ফোট
যদি বোই পৰে, ছুৱা ওঠত পথৰা থাকে সি আগহলাত থাকুৱে পাচলৈ এৰে ।
বাম চক্ষু যদি উসলা হই তাক ৰাউতে ৰাখিব পাৰে । পথৰা হই ডহা হব
সিও কি নকৰিব । কাণ পথৰা হলে দুষ্ট হই ।

বগ পথৰা হলে ভাল, কিঞ্চিং চক্ষ ।

বামনা পথৰা হলে ভাল তাৰে কান পথৰা, টোঁটোলা ওলোম', ঠেঙ্গ
ডাঙ্গৰ এনে হলে পাঁচলৈ অনাৰি কৰে ।

কেকু পথৰাও ভাল ।

কুকুৰ পথৰা বগা

লক্ষণেৰে হলে কপহি পথৰা ভাল ।

কুলাম পথৰাও ভাল ।

বাব পথৰাও বগা ।

চাবুৰা পথৰা টাকি, সৈয়ে বামুনা হলে ভাল ।

যদি ডহা পথৰা হয় তাতো কথা থাকে, কিন্তু পলমেহে হই সোহা ৰাউতে
বিচাৰি পাব ।

A Pakhara with many black spots is not good, but with many spots is good. A pakhara, if without much red, should be noted. Red skin of any pakhara is acceptable, but not the white or brown. If the growth of the white hair of a pakhara overshadows that of the black, the pony is a wicked one. If a pakhara has a broad star upon its nose it will turn out a biter sooner or later. If it has a star on its thigh it is neither ill-tempered nor friendly. But if it still shows either mood at the stable it will be a biter. If it has a star on its side, the large tendons on the back of the hind legs above the knees red, and the temper uncertain, the pakhara is vicious. If it has a blaze and spotted lips it runs in the front first, but afterwards falls back. If its left eye is prominent the horseman may accept it. If the eyes of a pakhara are brown then what may it not do? One with spotted ears is wicked.

A Bog pakhara is good but a little shy.

A Bamona pakhara is good ; but it becomes troublesome when old if its ears are black, gullet hanging, and legs large.

A Keku pakhara is good.

A Kukur pakhara is bad.

A Rupahi pakhara, if its markings are good, is good.

A Phulam pakhara is good.

A Bagh pakhara is bad.

A Chabua pakhara is fretful, but if of the Bamuna kind it is good.

A Doha pakhara is to be noted, but its disposition will be found out later on by its rider.

চিলিমি মুখ কলা, অণ্ড কলা, আঠু কলা এনে হলে চিলিমিৰ ভাল, সেয়ে
পোৰা হলে বয়া । চিলিমিৰ কান দীৰ্ঘ হব, পাও দীঘল হব সদৌৰে ভাল ।
মুখ ছুটি হলেও বয়া, জোঙ্গা হলেও বয়া । ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ বয়া, শাপ চক্ষুও বয়া ।
চিলিমিৰ নাকত ফোট হলে বয়া, কোথত ফোট হলে ভাল, পিঠিত ফোট
হলেও ভাল, টিকাত ফোট হলে টাকি হব, মাছ-লক্ষুৰিয়াটকৈ টিকাত ফোট
হলেও টাকি হব ।

শুকিল! চিলিমি ভাল ।

ছাই চিলিমি বয়া ।

কথাৰে হলে লেকাই চিলিমি ভাল ।

হহা চিলিমি ভাল ।

ফুলাম চিলিমি ভাল ।

লঠা চিলিমি ভাল ।

দগধা চিলিমি বয়া ।

ডহা চিলিমি হলে তাত কথা থাকে ।

চাবুৰা চিলিমি বয়া ।

টলৌ ।

লক্ষণেৰে হলে চালি টলৌ ভাল ।

টলৌ পথৰা হলে তাত কথা থাকে, মনত কপট, বাউতে বিচাৰি পাব ।

দৰ্ঘ্যা ।

দৰ্ঘ্যাৰ নাকত ফোট হলে বয়া, কান পথৰা হব সিও কি নকৰিব । দৰ্ঘ্যা
যদি ডহা হই তেবে বেয়া হই ।

দৰ্ঘ্যাতামু তেলিয়াৰ নাকলৈ চুছিমৰাটকৈ ফোট বলে এনেটো ঘোৰাৰ
মন বয়া ।

Black muzzle, scrotum and knees in a chilimi are good, but they are not good if they are only partly black. Long ears and legs in a chilimi are good in all cases. Short or pointed muzzle is bad. Large legs and serpent eyes are bad. A star on the nose is bad. A star on the side is good, a star on the back is also good. A star on the thigh indicates bad temper, a spot like the fins of fish at the thigh also indicates the same.

A Sukila chilimi is good.

A Chai chilimi is bad.

A Lekai chilimi is reputed to be good.

A Haba chilimi is good.

A Phulam chilimi is good.

A Lotha chilimi is good.

A Dogodha chilimi is ominous.

A Doha chilimi is to be noted.

A Chabua chilimi is bad.

TALAU.

A Chali talau with good markings is good.

A Talau pakhara is to be noted ; it is a hypocrite as its rider will find.

DARYA.

A star or blaze on the nose of a Darya is bad, and if the ears are spotted, what it will not do ? A Darya with brown eyes is bad.

A Darya Tamu Telia, if it has a blaze pointed towards its nose, is not of a good disposition.

সোন দৰ্ঘ্যা ভাল ।

বাঘ দৰ্ঘ্যা, দগধা দৰ্ঘ্যা ছয়ো বয়া ।

সোন দৰ্ঘ্যাতকৈ সেত দৰ্ঘ্যা ভাল ।

খিৰাঙ্গ ।

খিৰাঙ্গতবং, খিৰাঙ্গৰ ফোট যদি সোঁহাতলৈ ঢালে তাতো কথা থাকে ।

খিৰাঙ্গ বঙ্গভবৰ নাকলৈ চুহি মৰাকৈ ফোট বলে এনেটো ঘোঁৰাৰ মন বয়া ।

খিৰাঙ্গ ভদৰাৰ ছুই চক্ষু ডহা ভাল, এক চক্ষু ডহা ভাল, উঠা ফালে হলে, বাউতে বাখিব পাৰে ।

দেওচৰাই ।

দেওচৰাই বয়া ।

ভদৰা ।

কলিয়া ভদৰা হলে তাতো কথা থাকে, সি বয়া, এঠেঙ্গৰ বেথা হলে বাক হই । ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ হলে বয়া ।

তুলিঙ্গ ।

তুলিঙ্গ পথৰা ভাল নহব ।

আবলথ ।

আবলথ অতি ভাল ।

গুকিলা আবলথ ভাল ।

ছাল আবলথ ভাল ।

কলিয়া আবলথ বয়া ।

আবলথ পথৰা গাম কৰাবলৈ টান, লক্ষণেৰে হলে ভাল ।

A Son Darya is good.

A Bagh Darya and a Dagadha Darya are both bad

A Set Darya is better than a Son Darya.

KHIRANG.

A Khirang is of a shallow or fickle mind ; one with a star inclined to the right is to be noted.

A Khirang Rangbhar with a blaze pointed towards its nose is not of a good disposition.

A Khirang Bhadara with both the eyes brown is good ; with one such eye it is also good, if the eye is on the side on which you mount, and it may be accepted by the Horseman.

DEOCHARAI.

A deocharai is bad.

BHADARA.

A kalia Bhadara is to be noted, *i.e.*, it is bad. It is fair if it has a line mark on one leg, it is bad if its legs are large or stout.

TULING.

A Tuling Pakhara is not good.

ABLAKH.

An Ablakh is very good.

A Sukila Ablakh is good.

A Chal Ablakh is good.

A Kalia Ablakh is bad.

An Ablakh Pakhara can be hardly taught to trot ; one may be good with good markings.

কুমিত ।

কুমিতৰ ফুট যদি নাকত থাকে, কপালতো থাকে তাৰ মন উশ্জ্বল হই।
কুমিত ডহা হলে সি বয়, ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ হলে বয়, ঠেঙ্গত বেথা থাকিলে সিও
বয়।

চকোৱা কুমিত তৰং ।

নৰা কুমিত ভাল ।

খিখুত কলা কুমিতৰ নাকলৈ চুছি মৰাটক ফোট বলে এনেটো ঘোৰাৰ
মন বয়। কালি কুমিতৰ কিছু আপাহ নাই, গা পেট উকাৰো গাম
কৰাবলৈ টান, যদি মলাও চুটি বেঙ্গেটিও চুটি ভেঙ্গাও হই সদৌৰে ভৰ
ধৰে।

চন্দৰা বাচন্দা ।

চন্দৰা কলিয়া ভাল ।

হুহুৰা লক্ষণেৰে হলে হুহুৰাও ভাল ।

কৃষ্ণ আহনিয়া ।

লক্ষণেৰে হলে ভাল ।

তুকাম ।

তুকাম তেলিয়া তৰং ।

তিফৰা ।

তিফৰা, বঙ্গা তিফৰা দুয়ো টটাটঙ্গা ।

তুকাম তিফৰাৰ নাকলৈ চুছি মৰাটক ফোট বলে বয়।

তিলক চন্দন ।

নলব, তাৰ চ'ক ।

KUMIT.

A Kunit is of a fickle mind, if it has stars on the nose and forehead. It is bad if its eyes are brown. One with stout legs is bad, and with a line on the leg is also bad.

A chokoa kunit is fickle minded.

A Norakunit is good.

An entire kolakunit is not of a good mind, if it has a star or blaze pointed to the end of the nose.

A kalikunit has no affection, it is difficult to be taught to trot even with a free body and belly; one with short hoofs and fetlocks can take heavy weights, though bent under it.

CHANDARA OR CHANDRA.

A chandara kolia is good.

Hudumuwa—A Hudumuwa is also good, if it has good markings.

KRISHNA AHONIA.

A Krishna Ahonia with good markings is good.

TUKAM.

A Tukam Telia is fickle.

TIPHARA.

A Tiphara, and a Ranga Tiphara are both wicked.

A Tukam Tiphara is bad, if it has a blaze extending to its nose.

TILOK CHANDAN.

A Tilok Chandan shies, and should not be accepted.

ডাঙ্গকাচি ।

কলা ডাঙ্গ কাচি বয়া ।

বঙ্গা ডাঙ্গকাচি লক্ষণেৰে হলে যেনেকি নহক, কান পখৰা চক্ষু উপৰে
কাপ বয়া ।

শাৰীৰিক অবয়বৰ বিভিন্ন গঠন আৰু লক্ষণ ।

পঙ্কমুৰা ছুটিমুৰা এনে বয়া । সদৌ ঘোৰাৰে মুখ অধিকে ফটা হলে
মুখ টান, অন্ন ফটা হলে নৰম হই, নিয়মে হলে ভাল । নাকৰ পাহিৰ বলা
জোঙ্গা বয়া নিয়মে হলে ভাল, নাসা সৰু মন ভাল ।

কান দীঘল সদৌৰে ভাল । সৰু কানে মন টান । দীঘল কানে মন পাতল ।
ডাঙ্গৰ হলে মন টিলা । সৰু হব ছুটি হব যদি সেয়ে জোঙ্গা হব, টটাটিকাৰেহে
যব হই ।

ছম্মো চক্ষু যদি উঠা হয় সি উত্তম হই । শাপ চক্ষু বয়া, চকুৰ পিৰিকতি
পাতল, কেতো চক্ষু বঙ্গা সোমোৰা চক্ষু যোপৰ চক্ষু এনে হলে বয়া ।
আচোৰাৰি ওপৰ চকুৰা হলে চকু খাই তাত কথা থাকে ।

গাল লোলা এনে বয়া

ডিজি চিঞা হলে নলব, চিঞা ওলোমা ডিজি হলে বয়া, ওলোম পেট হলে
মাঠ হই ।

হালমছিয়া কৰতি পিঠিয়া ঘোৰা হলে টাকিহয়, আলী পুখুৰিয়া হলে গাম
কৰাবলৈ টান তেও লব ।

কটি ওলোমা এনে বয়া ।

DANGKACHI.

A Kolia Dangkachi is bad.

A Rang: Dangkachi if with good characteristics may be excepted. It is bad if the ears are spotted and there is a zebra mark above the eyes.

THE PARTS OF BODY, AND WHAT THEY INDICATE.

A muddy coloured or short muzzle is bad. A mouth opening long is hard, one opening short is soft, and one with a normal opening is good.

Pointed tip of a nose is bad, to be good it should be neither too much pointed nor blunt. A small nose indicates a good disposition.

Long ears are always good. Small ears indicate a strong mind, long ears a fickle mind, and large ears a weak mind. If the pony have small and short ears, and pointed at the same time the animal is only fit for a knave.

It is good if both the eyes of a pony are brown. Serpent eyes are bad. A horse with white and sticky discharges from the corners of eyes, thin edges of the eyelids, and red, sunken or prominent eyes is bad. A riding pony with prominent eyes may be noted, it is given to shying.

Fleshy or hanging cheeks are bad.

A pony with a thin or narrow neck should not be accepted; a narrow but fleshy neck is bad.

One with a hanging or pot belly is dull.

Roach backed and razor backed ponies are cunning and wicked, a hollow-backed one can hardly be taught the trot; however it may be accepted.

One with a fleshy or hanging loin is bad.

পোকৰ ছুটি হলে কথা থাকে, ছুটি পোকৰিয়া হব তললৈ অন্ন জোকা
হব ভাল, যদি তলিও জোকা হই সি বাউতকে গাম সিকাई। অন্তৰে পোক-
বৰ ছাল পথৰা হলে সদৌৰে বয়া, চোপোহা লেজ সদৌৰে বয়া, টিকাৰ সমানে
লেজৰ ঠাৰি হলে বয়া, টিকাৰ পৰা লেজৰ ঠাৰি পোন হলে বয়া। লেজৰ
খুৰা ডাঙ্গৰ হব সেয়ে টকা হব বয়া। গান্ধ লেকুৰিয়া হলেও বয়া।

ঠেঙ্গ ডাঙ্গৰ হলে ছুটি খাই, ভাগৰ ধৰে, অনাৰি হই।

পাও দৌল সদৌৰে ভাল। মাথৰিৰ চুলি ঠেঙ্গত হলে বয়া কেকেয়া হই
সামান্য হই।

পাছপিৰাৰ তলিয়া বহল হলে পোকৰ দৌল বয়া।

দাবনা ওলমা হলে মলব, বেয়া বাম কৰে, টক ধৰে, লৰ মাৰে, জিক খাই,
পালে মানুহ খাই, দাবনা ওলমা সদৌৰে বয়া।

জিউৰ তলা বহল হলে মন চলেঙ্গা হই, যদি অণ্ড এটি ডাঙ্গৰ হই সি
সোচাতে ঘিচাতে খোৰাই। জেই ফালে অণ্ড সৰু সেই ফালে এক আঙ্গুল
আদ আঙ্গুল চুটি বাউতে বিচাৰ কৰি পাব।

গান্ধ কলা হলে বয়া।

শুকিয়া মলাত কলা শিৰ হলে ভাল। বেঙ্গেতিয়াৰ লোম মলাতল বাঢ়িলে
বয়া। গান্ধ খুৰা হলে বয়া। জি ঘোৰাৰ আগুনি খুৰা ওফৰে সি বয়া।

ঘোৰাৰ গা মদলি গৰিয়নি পোন হলে গাম কৰাবলৈ টান।

পাছুলা থিয় হলে টিকা জোকাবে।

আগমুনি ঘোৰা হলে সি আগ বা পাচ একালত এপাহ পাই।

A short croup is to be noted, a short croup but a little pointed towards the lower extremity is good ; if the base is also pointed it would teach its rider how to trot, *i.e.*, such a pony is unmanageable. A spotted skin inside the anus is always bad.

A big tail is bad to all. If the stalk of the tail is on the same level with the buttock it is ominous ; or if the stalk goes straight from the buttock, it is also bad. A short but big tail is bad. A tail like that of an ass is also bad.

A pony with stout legs stumbles is soon tired, and becomes troublesome. Long legs are good for all purposes. If long hair grows on the legs it makes the animal peevish and inferior.

If the base of the quarter is broad, the croup is long and hence bad.

Do not take one with fleshy and hanging quarters it is prone to offensive sweat, it shies, runs away, is timid, and bites when possible. A fleshy buttock is always bad.

A broad scrotum is an indication of peevishness. If a testicle is large the pony limps with or without reasons. A smaller testicle is shorter by one or half an Angul, a horseman will find it.

If the splint bones on both sides of the knees are like those of an ass they are bad.

Black lines on white hoofs are good. It is bad, if hair of the fetlocks touches the hoofs. Hoofs like those of an ass are bad. The pony of which the hoofs give way without cause is bad.

It is difficult to teach the trot to a pony if its body and barrel are straight.

If the hind part of a pony is high, it shakes its buttocks. One with a heavy forehead gets attachment at early or old age.

মুখৰ ডাৰি তিনি আঙ্গুল চাৰি আঙ্গুল নিয়ম, তাতকৈ যদি উপৰে বাঢ়ে
টটাটিকা, তলে বাঢ়িলে মাঠ ।

বোদোৰা মাথৰি সদৌৰে বয়া, মাথৰি কলা লেপ থুপিয়া হলেও বয়া, টিকনি
মাথৰি কুটুণা হলে বয়া, ডাঙ্গৰো হলে বয়া, চিয়া চোৰোকাও বয়া । বোবোৰা-
দি থিয় হই থাকে সদৌৰে বয়া । ৰাউত বয়া হলে ঘাটি তাক নলব, জটিয়া
ষোৰা সৰ্ব্বত্ৰে বয়া ।

চাৰি ঠেঙ্গত লোম, কানত লোম সদৌৰে বয়া ।

গা একে বৰণিয়া হলে কপালত ফোট হলে ভাল । গা একে বৰণিয়া হলে
ঠেঙ্গ চাৰিখন গুৰু হলে সিও বয়া ।

স্বাভাৱিক চিন আৰু লক্ষণ ।

চকৰ—ছয়োফালে গালত চকৰ হলে ৰাউতক উবাৰে । ভাল চকৰ
তালুত হলে ভাল, চক্ষুৰ মাজত হলে টটাটিকা, চক্ষুৰ নাম হলে লব । টিকনিৰ
তলে তিনি চকৰ হলে ভাল, কানৰ তলে চকৰ হলে মূৰ ছোকাৰে, উঠা
ফালে হলে ৰাউতে ৰাখিব পাৰে, মাথৰিৰ তলে ছয়োফালে ডিঙ্গিত চকৰ হলে
বয়া, উঠা ফালে হলে ৰাউতে ৰাখিব পাৰে । দাপনাত চকৰ হলে বয়া ।
ডিম্বিৰ তলে আবৰ্ত্ত হলে ভাল, এনে হলে লগ, সেয়ে ৰামাবৰ্ত্ত হলে বয়া ।
চকৰ বিকট হই মন পাতল ।

ছেলাউৰি ।

দাবনাৰ পৰা ডিম্বিৰ তলে ছেলাউৰি ডখৰাডখৰিকৈ জেতি ডখৰ থাকে
তেতিটা ৰাউত উবাৰে । গালত ছেলাউৰি হলে বয়া । চক্ষুৰ তলৰ পৰা
ছেলাউৰি ওপৰলৈ গলে বয়া, দাবনাৰ পৰা ওপৰলৈ গলেও বয়া, চিকৰ পৰা

A three to four Anguls long beard in a pony is usual ; the excess growth indicates craftiness, and a shorter growth indicates dullness.

Short mane is bad in all cases. Black and dense mane is bad, short, or thick or patchy mane is bad. Short and standing mane is bad always. If the line of the crest of a pony is bad, the animal is inferior and should not be taken. A pony with matted hair is bad for all purposes.

Thick hair on all the four legs and ears is bad in all cases.

A pony with a uniform colour of the body and a star in the forehead is a good one. If the colour of the body is uniform and all the legs are white it is bad.

NATURAL MARKS AND THEIR INDICATIONS.

Whorl.

Whorls on both the cheeks bring ruin to the rider and his family. A mark like pair of whorls at the crown of the head is good, a pair between the eyes indicates wickedness they may be ignored, however, if they are below the eyes. Three whorls below the wither is good. A pony with a whorl below the eye shakes its head. A rider may however accept it, if the whorl is on the side by which one mounts. If there is whorl on both sides of the neck below the mane a rider may accept it if there is one on the near side. A whorl on the buttock is bad. A whorl below the neck is good, a pony with such a whorl may be accepted ; but if such a whorl begins from the left it is bad. An ugly whorl indicates a fickle mind.

CHELALURI.—(Ridge of hair.)

If a pony has ridges of hair between neck and buttock, for every one it will destroy its rider. A line of hair in the cheek is bad. It is bad if such a line runs upward from beneath the eye, or from the buttock.

টিকলৈ ছেলাউৰি গলে ভাল। ছেলাউৰি বিকট হই মন পাতল।

লোমধাৰ—ছুই গালে লোমধাৰ হলে মুখ লটপটাই, আঠুৰ পৰা টাবলৈ
লোমধাৰ হলে চক ধৰে, পেটৰ কোখৰ পৰা লোমধাৰ বয়া। লোমধাৰ বিকট
হই মন পাতল।

লোমঘটিকা—কানত গালত লোমঘটিকা হলে বাউতৰ মুৰ খাই, মাল পুৰণি
হলে লব। ডিম্বৰ তলে ঘটিকা হলে ভাল, এনে হলে লব। সেয়ে বাঁহাবৰ্ত্ত
হলে বয়া। গাত লোমঘটিকা হলে ভাল, উঠা ফালে হলে আঁক ভাল।

মন—মন কথিয়া হলে ভাল, পথলিয়া হলে বয়া।

দাঁতৰ কথা।

দাঁত নভগাৰ সিৰল ভগাৰ সিৰল নাই। আধাৰৰ দন্ত খাৰি থাকে, নটক
ভগাৰ খাৰি নাই। দাঁততো পানী কতো ভগাৰো ধৰে নভগাৰো ধৰে।
নভগা দাঁতৰ মাজত কলা ফুট।

A line of hair from the groin to the wither is good. If ugly, it indicates a fickle mind.

LOM DHAR.—(Line of hair grown like a centipede.)

If it has centipede-like lines of hair on both the cheeks, its mouth is unsteady. One with a centipede from the knee to the hoof it is easily frightened. A Lom Dhar from the side of the belly is bad. An ugly line is an indication of a fickle mind.

LOM GHATIKA.—(Hairy protuberance.)

One with Lom Ghatikas in the ears and cheeks ruins the rider, however it may be accepted if it is old. A Ghatika below the neck is good, and one with such a Ghatika may be accepted. If a Ghatika begins from the right, it is bad. A Lom Ghatika on the body is good; it is the more so if it is on the side by which one mounts.

DISPOSITION.

The disposition is good when it conforms with that of the rider, it is bad when it is opposed to it.

TEETH.

A temporary, or a milk tooth has a Siral (a distinctive mark) while a permanent one has not. A milk tooth has a depression which is not found with a permanent one. Some permanent and some temporary teeth may have brown watery marks. A milk tooth has a black spot at its top.

কুস্বভাব আৰু তাৰ প্ৰতিকাৰ ।

ঘোৰাৰ যদি গলিয়া ধৰে ঢিল গালে টান কৰি ধৰিব, যদি নমৰে ঢিল গালে ভৰি দিব, যদি তেও নেৰে ঘা লগাব, বা শুকালে গেক বান্ধিব, তেও যদি নেৰে মুখ গধুৰ হই পাঁচ ঠেকত বান্ধিব ইফালৰ গালত লগাব । যদি এগলিয়া নমৰে এফালে লগাব, যদি দুয়োফালে হই দুয়োফালে লগাব ।

যদি মুখ জোঁকৰা কৰে, হিয়াৰ বান্ধ জুৰি বহিব বাঘজৰিত নিৰহ কৰি থান্দি ধৰিব, মুখ যদি বলিয়া হেনে থাকে নথ নোপোৱাকৈ কিছু টানি দিব, মুখ চাউনি নমায় দিব, নথ নলব । যদি মুখ গধুৰ হই অল্ল কৰি ঘা লগাব হাতত সবহ কৰি জনাব । যদি মুখ মুকলি থাকে হায়োফনি নমায় দিব, মুখ চাউনি নমায় দি হিয়াৰ বান্ধ চুটি কৰিব, বাঘজৰিত ধৰোঁ নধৰিব, ঘোৰ কৰি লব, কেঁকুৰি থাকে যদি বাঘজৰি উঠিকৈ জনাব হেবে চক ভাগিল, যদি গোপেৰে থাকে, তাক ভাঙন কঠিন, মুখ মেলিব নোৱৰাকৈ খোটজৰি লগাব, চাৰনি ঠেক কৰিব হাত জুৰি কৰিব এতেকে এৰিব । যদি মুখ মুকলি কৰি জাই তাক বোকনিৰ কনাৰি ঠেক কৰিব তেবে মুখ জপাই, তাৰ হিয়াৰ বান্ধ জুৰি ধৰিব, হাততো বান্ধি ধৰিব । জাৰ দপনা মুকলি কৰি হুফুৰে, তাত ছহকি বহিব, হাততো জনাব । জাৰ আঙুলাই থাকে তাত নগৰা লগাব, তেও যদি নেৰে টাবত পাঞ্চজৰি মেৰাব টান কৰি পাচে এৰে, নেৰে যদি আঙুলা অস্তৰ নহই মুখত ঘা লগাব তেবে অল্ল দিনে বাক হই । যদি কোচোৱা হই তাৰ তলচাৰ তলত কুমলিয়া বাহৰ চেকনি একহালৈমান মোতোকাই দিব হাততো জনাই জাব এতেকে মুকলি হব ।

VICES AND THEIR CURE.

If a horse persists in going with its head to one side, slacken the rein and then pull tight ; if that fails attach a cord ; if that is not enough make an incision and when it has healed tie a knot over it ; if even that does not cure and the animal is hard-mouthed, run a cord from that side to the opposite hind-leg. If it turns on one side only, fasten the cord on that side, and if it does the same right and left, fasten the cord on both sides.

If a horse shakes its mouth, sit erect on the line of the girth pressing with your thighs the flanks of the animal, and hold the rein firmly. If the mouth is tender pull the rein lightly without touching the cheekbone, and let the bit hang loose.

If the mouth is hard make a slight wound, and make use of your hands so that the animal feels them.

If the mouth is open, lower down the string round the muzzle and the bit as well, tighten the girth, and hold the rein lightly, and keep the animal under your control.

If the animal bends its body, hold the rein tightly, it will come round.

Obstinacy is not easy to cure ; use a string round the mouth so that it cannot open it, shorten the bit, hold the rein tightly, and it will give up the habit.

If it goes with its mouth open draw in the ring round the muzzle, and the mouth will be closed, tighten the girth also, and hold the rein firmly.

If it does not walk with its buttocks open, shift your seat a little toward the croup and let the animal feel your hands. If it has the same defect in the forearms, apply rings round the knees, if it persists twist tightly five strings round the hoofs, and even after this if it does not give up the habit fully, make an incision in the mouth, and it will come round soon.

যি জলকা দি থাকে তাত বাঘজৰিত সৰহ কৰি ধৰিব, বৰিষণত ফুৰাব,
সালতো মুখত জৰি আৰি থৈব, এতেকে মন ভাল হই।

চ'ক হলে বাতি ফুৰাব, একাঠু পানীত ফুৰাব, ভাল হল যদি মন চ'ক
গুছিল।

যদি জুটি খাই জাই তাত কথা আছে, ঘিলা লগাব, পানীত ফুৰাব, খুৰাব
ধাক কাটিব।

যদি আগুলা আফালে তাত আগলৈ হালি বহিব মুণ্ড পেলাব জুৰাই
উঠিব।

কেহোৰা থাকে হাত বোজত ফুৰাব, ডেটি কৰি বহিব। যদি মুৰকো
জোকৰা কৰে, তাত হাত নিৰহ কৰিব, হিয়াৰ বান্ধ জুৰি ধৰিব।

যদি আগুনা বেকা কৰে তাৰ টাবত জৰি মেৰাব, হাততো সৰহ দিব।

যদি নেজ বেকা কৰে ডেটি কৰি বহিব, যদি নেজ নেমেলে তাৰ তলচাৰ
তলত কাঠৰ মাৰো পাৰি বহিব।

যদি টিকা জোকাৰি থাকে তাৰ আগুলাত ঘিলা লগাব, হাত ডান্ধি বুকু
মেলি হুকি বহিব তেবে টিকা জোকৰা গুচে।

আগুলা খৰ হই দীঘল হৰে যদি আগুলাৰ তলে ঘিলা লগাব, হাততো
চিপহা দিব। পাছলা যদি খৰ হই তাতো ঘিলা লগাব, যদি খুৰগিয়া হই
হাততো জনাব।

If the body remains contracted put a coil of 5 or 20 green bamboo shoots below the numnah and let the animal feel your hands, this will set the body right.

If the pony is gloomy the rein should be held tightly and the animal should be walked in the rain, and a cord should be applied to its mouth even at the stable ; this will put the animal in a proper frame of mind.

If it shies take it out to walk at night, and through knee-deep water, it will be cured.

If it stumbles attend to it, apply ghila, take it out to walk in water, and clip the edges of the hoofs.

If it plunges with its forefeet, ride leaning forward.

If the head is drooped ride the animal only occasionally.

If it cringes make it walk in a circle, using your hands, and sit a little inclined to one side.

If it shakes its head, sit erect pressing down the flanks and hold the rein tightly.

If it bends the forehand, twist strings round the hoofs and make the animal feel your hands.

If it carries its tail to one side, sit slightly over.

If it does not stretch out the tail use a circular seat of timber beneath the numnah.

If it shakes the rump make use of ghila in the forearms, and sit opening your chest and stretching out your hands and shifting to the rear, this will remove the vice.

If it overstrides in front use Ghila (shoe) beneath the forefeet, and use whip in your hands ; if it overreaches behind use ghila under the feet too, if the steps are in a circle use your hands.

ঘোৰাৰ মন বৃজন টান, হাতত সবহ দিব, মন টুটা হলে মেলি বাহ লগাব
তেবে মন বাঢ়ে, যদি মন বঢ়া থাকে, তাৰ হিয়াৰ বান্ধ চুটি কৰিব, হাততো
সবহ কৰিব জিৰাই উঠিব।

যদি গাম নধৰি থাকে দুটায়ে ছফালে ধৰি পাচতো ডকাব, বাউতে
উঠিব উপবত, মুখত ঘা লগাব, দুদিন থই উলিয়াব, হাততো অন্ন কৰি জনাব,
তেও যদি নমৰে বেঙ্কা কৰি ধাৰব, সালত থাকোতে পৰা জৰি ডাঙ্গি দিব,
যদিচ কলঙ্ক কাটি নাজাই তাৰ এক ঠেঙ্গত বিলা লগাব এক ফালে মুখত
জৰি দিব।

যদি মঠ ধাৰ খোৰাই থাকে, তেবে একে ঠেঙ্গতে বিলা লগাব, তেও যদি
নেৰে সি ঠেঙ্গৰ খুৰাৰ ধাৰ চেপি কাটিব।

যদি ধকধকিয়া ধৰে, তেবে হাত ডাঙ্গি জনাব, নগৰা লগাব।

এক খুজিয়াত যদি হেলপনি থাকে, হাতত সবহ দিব, হিয়াৰ বান্ধ চুটি
কৰিব, জিৰাই উঠিব।

যদি পাছুলা ঠাৰাদি থাকে বিলা লগাব।

নেদেখাকৈ বখা যি কথা আছে তাকে কও—

“নেদেখাকৈ বখা কথা” (অৰ্থাৎ বাউতলৈ উপদেশ)।

আঙুলাৰ পৰা পাছুলালৈ জুখিব, মাজভাগে বহিব, বঢ়া যদি আগলৈ হালি
বহিব, যদি টুটা হই পাছলৈ হালি বহিব। টান আহনে বহিব, ডিলা লগাব,
পোনে উঠি থাকিব, পাচ কচলাদি বহিব, পাছলৈ হালি উঠি থাকিব, চালে
টিপাতে বই আঙুলা যদি দীঘল কৰি পেলাই পাছুলাত ধৰি পোনাই নলপাত
বান্ধিব, চুটি কৰি পেলাব। জেই দিকিলৈ ঘোৰা ঢাল খাই, সেই দিকিলৈ
টান কৰি বহিব, এতেকে এবে।

It is difficult to read the mind of a pony, so use your hands always. If it is dispirited loose it and let it graze and it will regain its spirit; if the animal is of high spirit, shorten the girth, use your hands sparingly and rest it between rides.

If it does not trot well two men will hold it on two sides, one will drive from behind, rider will mount, make an incision in the mouth, take out every two days and make use your hands sparingly. If the habit is not rectified keep it in a bending position and fasten its cord to the roof of the stable. If the defect is not yet removed use ghila on one side and the cord on the other.

If the animal limps obstinately, use a ghila in the defective leg, if it does not give up the habit yet, cut the edge of the hoof as far as possible.

If it groans raise your hands and make it feel, and apply the Nagara ring.

If it shakes the body in a walk, use your hands lightly, shorten the girth and ride occasionally.

If it is unwilling to move the hind legs, use the ghila.

A FEW INSTRUCTIONS TO THE RIDER :—

Even when there is no indication let me say something, *i.e.*, a few instructions or hints to the rider.

Measure from the joint of the forelegs to the joint of the hind-legs and take your seat in the middle. If the saddle is shifted towards the rear bend your body the opposite way and if towards the front bend your body to the rear. Sit always firmly and make the animal move easily and sit straight with weight on the buttocks leaning slightly backward so that it stops at a pressure when desired. If it overstrides in front tie strings round the hocks and the steps will be shortened. Lean towards the side to which the horse is moving. Sit firm and all will be well.

দ্বিতীয় পটল ।

১। অমূর্তক ব্যাধি ।

লক্ষণ—ঘোঁষায় নাখাই, উঠি পৰি থাকে, তাকে অমূর্তক ব্যাধি বোলে ।

ঔষধ—১। আঁহু এসেৰ সমানে খুঁৰাব । ২। জালুক পিপলী দুইকো বাটা এঁৰা গাখিৰত মিহলাই খুঁৰাব তথা নাস । আঁৰে চাউল পিপলী কচু তিনিকো সমকৰি লই গৰুৰ ঘৃতত মিজাব, জুব কৰি মূত্ৰৰ বাটত দিব তথা ব্যাধি নাস ।

২। আঁথৈয়া ব্যাধি ।

লক্ষণ—জিউ দাঁৰিৰ মূৰত আঁথৈ ঠেনা হই উকৰি পৰে তাকে আঁথৈয়া বোলে ।

ঔষধ—মানিমুনি তিনিৰো বস লই তেলোত মাৰি পাৰোৱা পাখিদি ঝাচ ঝাচ কৰি দিব নাস ।

৩। ঘোঁৰা আৰিক হই খোঁৰোয়া ।

ঔষধ—ডোঁম চোৰাতৰ পকা পাত ৭, বচৰ পাট ৭, হাৰ ঘুহুচা, নলজোঁৰা সবাকে খুন্দি কাপোৰেৰে বান্ধিব ।

৪। আঁৱা ।

ঘোঁৰাৰ আঁৱা তালুত হই ঘাহ নাখাই ।

ঔষধ—আঁৱা বিন্ধি লোন বসিব তেবে ভাল হই ।

PART II.

DISEASES, THEIR GENERAL SYMPTOMS AND TREATMENTS.

1. AMURTAK BYADHI.

General Symptoms—The animal refuses food and is continually lying down and getting up again.

Medicines :—1. Give internally one seer of poppy seeds in three equal doses a day.

2. Give internally powdered long pepper and black pepper in equal quantities in milk.

3. Boil in cow's ghee rice, arum and long pepper in equal parts and apply the same in the urethra when cold. This will put an end to the disease.

2. AKHOIYA BYADHI.

General Symptoms—Eruptions like parched paddy at the end of the genital organ.

Medicines :—Squeeze out juice of both kinds of Manimuni, boil the same in mustard oil and apply externally with a feather of the pigeon.

3. ARIK-HOI-KHOROWA.

General Symptoms—Limping with the body bent.

Medicine.—Bandage the affected part with the paste made of 7 ripe leaves of Chorai, 7 leaves of Bch, Harghurrucha, and Naljora.

4. AWAN.

General Symptoms—Swelling like a polypus in the palate, for which the animal cannot eat.

Medicine :—Puncture and rub with common salt.

৫। কণমূল।

লক্ষণ—কাণৰ গুৰিত উখহি হোৱা বা।

ঔষধ—টেমেনা পাত, এৰা পাত দুইকো তপতাই বান্ধিব সেৱ তেবে ভাল হই।

৬। কাচোৱা ব্যাধি।

লক্ষণ—তলপেত ফাঁক আছে, বুকত খামা দি ফিকে তাকে কাচোৱা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। জতৰনালাৰ দক্ষিণৰ চাল বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব, সি তাৰে সেকিব কাচোৱা ব্যাধি নাস।

২। চেঙ্গৰ চাল, জোতৰনালাৰ চাল, বাঘনলাৰ চাল, মধুকলৰ সিপা, চুৰ্ণ, আলাঙ্গু, কলৰ পানি দি বাট লিপি দিব নাস।

৭। কাহ বা কাস।

লক্ষণ—ঘোৰা কাহে যদি তাকে কাস বোলে।

ঔষধ—ঘোৰাৰ কাহ হুচে—১। এৰামূল, তিতামূল (চিতামূল), আকনৰ মূল, কেটুৰী, ধনিয়া, জনি, জ্বলফা, চান্দ, কালজীৰা, হিঙ্গ, সৈন্ধৱ, সবাকো চুৰ্ণ কৰিব খুৱাব।

২। আকনৰ পাত সাতোটা পাতত দি লোন সমে খুয়া হলে কাস ব্যাধি নাস।

৩। অথবা বন নহক পুৰি নিয়ৰত দি লোনেৰে খুৱাব তথা নাস।

৮। কুৰকুৰিয়া ব্যাধি।

লক্ষণ—পেটে নাতে কেৰমেৰাই মূৰডাঙ্গি ফুৰে বাহ পানি নাখাই উঠিলে ঘুমাই তাকে বোলে কুৰকুৰিয়া ব্যাধি।

5. KARNAMUL.

General Symptoms—Swelling at the foot of the ear causing sores.

Medicine—Foment with Temena leaves and Castor leaves heated over fire, also bandage with the same.

6. KACHOWA BYADHI.

General Symptoms—Hard swellings on the breast or abdomen.

Medicines—1. Squeeze out juice of Jatormola and give internally with common salt, and foment with the refuse of the bark.

2. Apply externally the paste made of the following things :—barks of Chong, Jatormala, Baghnala, root of Papaya, lime soot and juice squeezed out of the plantain sheath.

3. Give internally the paste of the following :—Laigooti, jut seed, jabeisori, and ripe betel leaf.

7. KAH (COUGH).

Medicine—Powder and mix the following, and give internally—1. Roots of castor plant, Chita, Akon and Keturi, Joni, Sulfa chand, Kaljira and rock salt.

2. Give internally 7 leaves of Akon rolled in a green plantain leaf and roasted within blazing charcoal with salt.

3. Give a Bon-Nohoru, roasted and kept outside the house on the previous night, with salt.

8. KURKURIA BYADHI.

General Symptoms—Rumbling and rolling of the stomach, cessation from food and drink, uplifted head and inability to remain standing.

ঔষধ—সক মানিমুনি, বধ মানিমুনি, জাবেসেবি, ভোইজুবি, আদা পঞ্চচকলি, মাখি পঞ্চটা, জাবাঙ্গ, বহুৰ সগাকে বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব পানি তপতাক খুৱাব এতেকে ব্যাধি নাস।

৯। কুয়নলা।

ঔষধ—কুয়নলাৰ দাক পুলিখুতৰিয়াৰ সিপা, জুই পেতিয়া দেবাব সিপা, মাথোকথোকাৰ সিপা, তেজমায়াৰ চাল, আৰা অ'কে দিলে ংস।

১০। খুৰা ওকৰা।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ কুমলিয়া ক্ষুৰ অনেক ঠাইত ফুৰিলে খোৱাব ধৰে, উজুতি খালে চিগি জাই তাৰ ঔষধ।

ঔষধ—মাটিত খৰি দি জুই জাগিব মাটি তপত হলে জুই গুচাব খুৰা তপতাই মাটিত দিব ঘোৰা থিয় কৰি থব জুৰ হলে গুচাব এইৰূপে তিনি দিন তপতাব মহৰাপাত ঘৰিব নিতে এতেকে ভাল হব।

১১। খুৰাৰ পোক।

ঔষধ—ঘোৰাৰ খুৰাত পোক লাগে যদি তপ্ত পানিৰে ধুৱাই চেপি পুজ পানি গুচাব বাহৰ গজালিব কুমলিয়া আগ আনি বটি লোন নিহলাই কটিয়াই দিব পোক মৰে কতো সৰে।

১২। খোৰা।

ঘোৰা যদি খোৰাই তাৰ ঔষধ।

ঔষধ—মহৰ গোৰৰ, লোন, হালধি, পানি ঘোলঘোলিয়াটকৈ সিজাব ঘোৰা বদত বান্ধিব পৰেক ছয়দণ্ড হলে দিব এতেকে ভাল হয়।

Medicine—Mix into a paste the following and give internally ; give also a drink of hot water thereafter :—Saru Manimuni, Bar Manimuni, Jabeiseri, Bhot Dubori, Jabrang, garlic, 5 slices of ginger, 5 flies and salt.

9. KRYANALA.

Medicine—Apply the paste made of young Khuturia—young castor plant having 2 leaves only, root of Mathokthoka, bark of Tejmoia and ginger.

10. KHURA OPHORA.

General Symptoms—The hoof breaks away being made brittle by a long journey or from stumbling on rough ground.

Medicine—Light a fire on the ground, remove ashes and fuel and when the earth is hot make the horse to stand on it till the earth is cold ; continue it three days. Also rub the hoof daily with Mahua leaves.

11. KHURAR POK.

General Symptoms—Sore and maggots in the hoof.

Medicine—Remove pus first, clean and wash the sore with tapid water, dry it with a piece of dry cloth, and put in the paste of the top of bamboo sprouts mixed up with salt, maggots will fall off or die thereby.

12. KHORA.

General Symptoms—Limping or lameness.

Medicines—Boil some buffalo dung with salt, turmeric and water, then apply the hot paste over the affected part keeping the horse in the sunshine for some two hours.

১৩। গগলা ব্যাধি।

লক্ষণ—গাত চৰ্কাংকি দেই বাহা ফিকি সোথ নামে পানীচোৱা ছৰাৰ ফিকি হালধিয়া পানী টোপে টোপে বয়ে তাক গগলা ব্যাধি বোলে, তাৰে দাক —

চনাকচুৰ বগা, কলাখাৰ, কোমোৰা-ঠাৰিৰ চাই, পলুমেলা খোকৰ পোৰা চাই সবাকো কল গাচৰ পানী দি মিহলাই বাজে লিপি দিব ভিতৰি কিছু খুৰাব নাস।

১৪। গৰ্ভৰোগ নাস (সমস্ত)।

১। কুকুৰাকনি ওটা, শুখান মগুমাছ পাচ টকা ইয়াকে বটি খুৰাব সমস্ত ৰোগ ব্যাধি নাস।

২। জগন্নাথ তিতাৰ গুটি আদ পোৱা, লোন এতোলা, হালধি গুৰি ছতোলা, লাই গুটিৰ গুৰ আদ পোৱা সবাকো মিহলাই ধান মাহৰ লগত খুৰাব গৰ্ভৰোগ আশু নাস হয়।

১৫। গৰ্ভনষ্ট নোহোৱা।

মকৰাজালত বজা জন্তুক জালে সহিতে মালভোগ কলাত ভৰাই খুৰালে ত্রুতেকে গৰ্ভ নষ্ট নোহে।

১৬। গৰ্ভহাৰা।

লক্ষণ—পেট মাতি খলখলায় তাকে গৰ্ভহাৰা বুলি। ভস্য ঔষধ—

১। সিঁজুৰ আগ তিনটা পুৰিৰ বাহৰ গাচৰ কটিডাঙ্গা পিপৰাৰ বাহা পানীত খচিৰ সিঁজুৰ বস তাতে দিব বঙ্গলা লোনেৰে খুৰাব গৰ্ভহাৰা গুচে।

13. GAGALA.

General Symptoms—Flat circular eruptions on the body, swelling of the urethra and the genital organ, with yellow and watery discharges from the latter in drops.

Medicine—Apply externally and internally the paste made up of the following :—

Sheaths of Chona Kachu, plantain tree, stems of pumpkin creeper, bunches of the straw with the aid of which young silk worms are spread upon the tree, and the juice squeezed out of the sheath of plantain tree.

14. GARBHA BYADHI (OR ALL SORTS OF BOWEL COMPLAINTS).

Medicines—Give internally for some time 3 fowl eggs with 5 tolas of magu mah, in a dose. Or, 2 seeds of Jagannath Tita $\frac{1}{2}$ powa, salt 1 tola, turmeric 2 tolas, lai guti $\frac{1}{2}$ powa, all powdered and mixed with some paddy or pulses.

15. GAR BHA NASTA NOHOWA OR PREVENTION OF ABORTION.

Medicine—Put in a bird or fly found dead hanging in a cobweb within a ripe plantain, and make the mare swallow it.

16. GARBHA HARA (BOWEL DISEASES AND RUMBLING).

Medicine—1. Crush with the hands in water a nest of Kotidanga Pipra, found on bamboo trees, add some salt, the juice squeezed out of some Siju leaves to it, and give the mixture internally.

২। কাতি মহিরা কলাক্ষাব খাবনি, বচ, ববাহক, জলকিয়, মবান আদা,
বনশখৰ সিপা, নিলকৰ্ণ, লোন সবাকৈ বটি ঘোবাক খুৱাব গৰ্ভহাৰা নাস।

১৭। গাত ঘা।

ঘোবাৰ গাত ঘা লাগে জদি ফুৰদৰ পাত আনি চাই কৰি ঘোবাৰ গাবত
দিব।

১৮। গোচাকা।

লক্ষণ—গোচাকা হলে জিহ্বাৰ তলত হৰে চালৰ ভিতৰে বৰি ছেন হয়।

ঔষধ—১। লোনেৰে টুপলি কৰি সেৱ।

২। লো তপতাই পুৰিব তৰে শুচে।

১৯। গোবকরা হাঙ্গনি।

দৰব—তিয়হজালি ফুলৰ আলু, ববাহদি, কঠণ্ডাৰ চাল, অৰ্জুনৰ চাল, সোন
কাঞ্চি ফুলৰ মূল সবাবে বস লই বাহৰ চূঙ্গাত ভৰাই পুৰি খুৱাব গোবকরা হাঙ্গনি
নাস।

২০। গ্ৰহনি।

ঘোবাৰ গ্ৰহনি হলে তাৰ ঔষধ—

১। বাহক তিতা, নিলকৰ্ণ, ভেসৰি শুটৰ গুৰি, শিঙ্গৰি, মোসবালি সবাকৈ
বটি খুৱাব পেটৰ বিষ গ্ৰহনি শুচে।

২। বেলগুথ, মুখা, শতমূল, মালতি ফুলৰ মূল সবাকো একত্ৰ কৰি বটি
খুৱাব।

2. Mix up well in a mortar the following and give internally :—

Roots of Bach, Barahak, Bansath, Nilkantha, Moranada, salt and the liquid soda made from ashes of plantain trees burnt in the month of Kartik

17. GAT-GHA (SORES OR SCABIES IN THE BODY).

Medicine—Rub or dust over with the ashes of the leaves of phurad the affected parts.

18. GO-CHAKA.

General Symptoms—Formation of pill-like balls under the skin beneath the tongue.

Medicine—Foment with fried salt, or burn the affected part with a hot iron.

19. GOBORUWA HAGONI.

General Symptoms—Diarrhoea with loose stools like cowdung.

Medicine—Take out juice of the following, mix well and give internally heating over the fire in a bamboo phial :—

Roots of Tiahjali phool, Borahuda, Sonkanchi-phool, and bark of Kathanda, and Arjun trees.

20. GRAHONI (DYSENTERY).

Medicine—Give internally—1. Bahak, Nilkantha, seed of Bhesori, Singari and Moihali (Mousarali) mixed up in a mortar and made into a paste .

2. Dry wood apple, Mutha, Shatmul, and roots of Malatiphul mixed up in a mortar and made into a paste ; or

৩। দালিমৰ চাল, ত্ৰিকলা, ত্ৰিকটু সমভাগে গুৰি কৰিব পুৰনি গুৰ মিহ-
লাই এক পিণ্ড কৰি খুৱাব।

২১। ঘোৰা ঘোৰনি ব্যাধি।

লক্ষণ—আগ দপনাত মুখ পৰে আকৌ ঘূৰে আকৌ ঘূৰে তাকে ঘোৰা
ঘোৰনি ব্যাধি বোলে। তস্য ঔষধ—

দৰব—১। জতৰৰ চকাৰ এক ডোখৰি, নেঠাপাকৰি এডোখৰি, তেলশালৰ
লাৰনি, কুহিয়াৰ শালৰ পাকৰি, উষা লতাইৰ পাৰোৱা বাহৰ আগ সবাকৈ
একত্ৰে নলৰ চূড়াতকৈ ডিঙ্গিত আৰি দিব ঘূৰনি ব্যাধি নাস।

২। মালভোগ কলৰ পচলা পুৰি খুৱাব যুৱত ভৰন দিব।

২২। ঘোৰা টাঙ্গন ব্যাধি।

লক্ষণ—এক ভৰি খোৰাই যদি তাকে ঘোৰা টাঙ্গন ব্যাধি বোলে।

দৰব—তিনটা বেত গজালি পুৰিব, তেজমুইৰ সিকা, দোম চোৰথৰ সিকা,
ভোটজালুক তিনিফো একত্ৰ কৰি বজলা লোনেৰে খুৱাব ঘোৰা টাঙ্গন ব্যাধি
নাস। অথবা লাইতকন, নাজল ভজাৰ সিপা, তেজমুইৰ সিপা, গুনৰাজ, হাপা-
দেওৰাৰ গু, উইৰ মাটি সবাকৈ একত্ৰ কৰি খুন্দি টেকেলিত ভৰাব। গুনৰাজ,
কৰাভাটুৰি, বাতৰাজ তিনিফো খুন্দি টুপলিতকৈ টেকেলি মুখত দি তপতাই সেক
দিব ঘোৰা টাঙ্গন ব্যাধি নাস।

3. Powders of the rind of pomegranate, Trifala and Trikatu, mix equal quantities and add old Gur to it.

21. GHORA GHURANI BYADHI.

General Symptoms—Frequently touches with the muzzle the buttock of the forearms and moves round.

Medicine—Put the following in a bamboo or reed tube, and suspend the same closing its mouth, with a string to the neck :—

1. A piece from the spinning wheel, a piece from the pinion of gun, a piece from the rod used in an oil mill for turning the mustard in it, a piece from the pinion of the sugarcane press, a piece from top of the reel for winding thread and a piece from the top of a pigeon's nest.
2. Give some roasted sprouts of malbhog plantain tree to eat, and apply some of its paste to the crown of the head.

22. GHORA TANGAN.

General Symptoms—Lameness of one foot.

Medicine—Give internally the paste made of the following :—

- 3 top of rattan or cane (after being burnt and sheaths removed), roots of Tezmaya and Dome Chorath, Chilli and salt.
2. Thrash on a stone slab the following, and boil them with water in a long necked pot ; when the vapour will rise, put into the mouth some thrashed Gunraj, Kawa bhatari and Batraj wrapped in a piece of cloth, and foment the affected part with it :—

Laitarun, roots of Nagalbhangra and Tezmaya, earth of ant hill and dung of Haga dandera.

২৩। ঘোৰাবাক ।

লক্ষণ—ঘোৰাবাকে পালে টলবলকৈ মূৰ ডাঙ্গি ফুৰে। তাৰে ঔষধ—

দৰব—কুলাবৰিৰ মূল, মাচপোৰাৰ মূল, গৰৈ মাছৰ মূৰ, শিজিৰি এটা, গান্ধ-
কলাই, গাঠিয়ন এবিধ চোকোৰাতকৈ ডিঙ্গিত আৰি দিব, দিলে ছিঙ্গ নাস।

২৪। ঘোৰাশলখা ।

লক্ষণ—লাল বহি, সেহাই, টলবল কৰি ফুৰে।

ঔষধ—মুগা গাছৰ খুটি, নাগজাঠি শিলাত পিসি খুয়াব ঘোৰাশলখা নাস।

২৫। চকু কণা ।

চকু কণা হই যদি তাৰ দাঁক —

ঔষধ ১—১ সৈন্ধব লোন, ছাজেৰি, গাঠিয়ন, কাইকল বটি ধুলা কৰি খুয়াইলে
আক চকুত দিলে কণা গুচে।

২। লাইগুটি, চুলিমৰা মকৰা, ভোট জালুক সবাকে ডেৰাই নলৰ চুজাত
ভৰি চকুত কুঙ্কি দিব কণা গুচে।

২৬। চকুৰাজ ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ চকুৰাজ হলে চক্কি থাকে ঘাহ পানি নাখাই।

ঔষধ—নগাপান নপাত, পিপলী নটা, এদিন অন্তৰে পুৱা পুৱা খুৰাব কিছ
তপত পানি খুৰাব তেবে ঘোৰা ভাল হই।

23. GHORA BAK (I.E., POSSESSION BY AN EVIL SPIRIT)

General Symptoms—Unsteadiness with the head lifted up.

Medicine—Suspend to the neck the following in an endi cocoon :—

Roots of Kulabori and Machpara, head of a Garui-fish, a Singari, a little musk, and a little Ganthion.

24. GHORA SALAKHA (ANTHRAX).

General Symptoms—Unsteadiness, panting and salivation.

Medicine—Take out pastes of the Naga spear tree and pegs used in the tree wherein muga silk is reared rubbing against some stone, and administer the same internally.

25. CHAKUKONA (BLINDNESS).

Medicine—1. Powder the following mix them up, then give some of it to eat, and dust some into the eye:—

1. Rock salt, Ganthion, Changeritenga and nutmeg.

2. Put in a tube the fine powders of the following and blow into the eyes :—

Laigooti, Chulimora Makara (a kind of spider that dies on a touch) and chilli. (These things are to be charred over fire before they are powdered.)

26. CHAKURAJ.

General Symptoms—Aversion from food and drink, shaking of the body as if with terror.

Medicine—Give 9 leaves of Naga Pan and 9 long peppers to eat every alternate morning for some time, followed by a hot drink.

২৭। চালুকা।

লক্ষণ—ঘোৰা কাহিব ঘামপানি নাকে বয় তাকে চালুকা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—মোৰা আলুৰ পাত, নেচকুৰিৰ আগ, মোশৰালিৰ আগ, ভাজৰ আগ সবাকো পাতত দি বজলা লোনেৰে খুৱাব। চালুকা ব্যাধি নাস।

অথবা

বামকল ৭টা, আমগথি ৭টা, বনজৰাৰ সিপা তিনিফো বাট বজলা লোনেৰে খুৱাব তথা নাস।

২৮। চিকন বা গাৱণ্ড হোৱা।

১। আজনি এক টেকেলি আনি ঘোৰাৰ আগত পুতিব। মুখ চাৰি আঙ্গুল ওপৰ থাকিব একপথ পানি চুব নিতে, পুৱা একোমুখি কৰি খুৱাব নিতে তেবে ঘোৰা চিকন হই।

২। তেল একপোৱা, বৰবেঙ্গনা এসেৰ মাহৰ লগত খুৱাব চিকন হই।

৩। বাচনি তিতা, বেতগাজ ৩টা পুৰিব, তেজমুইৰ সিপা, নাঙ্গল ভাজাৰ মূল, গোৰখটেৰ সিপা, বৰউলুৰ সিপা, চিচিৰিঙ্গাৰ সিপা, বনজৰাৰ সিপা, ভুই-কোমোৰাৰ আলু, গুনৰাজ, নহক, বননহক, পিয়াজ, কালজিৰা, ভোগজনী, সোলা, ধনিয়া, ঘোৰাজনী, গুৱামৌৰী, চোবলি, জাবৰঙ্গ এমুঠা সবাকে বটি ধাত-মাস সমে হাৰিত ভৰাই উহাৰ পাছে ছপৰিয়া পুৱা গধূলী তিনি বোজটেক লোনেৰে সানি খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

৪। সকল বাখৰক একগুছি পকা পানেৰে জ্ঞত কৰি খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

27. CHALUKA.

General Symptoms—Aversion to food and drink and profuse running from the nose.

Medicine—Roll the following in a green plantain leaf, place it in fire for some time, then take out the content and give some to eat adding a little salt to it :—

1. Leaves of Moa alu and twigs of Nechkuri, Moihoali and bhang.
2. Give internally 7 Ramkolas, 7 Amlakhis, roots of Banjara and salt together in a paste.

28. CHIKON OR GAWANTAHOWA (MEDICINES FOR THE GROWTH OF BODY AND STRENGTH, OR A GENERAL TONIC).

Medicine—1. Get one pot of Ajani, bury it in the ground in the stable so that 4 anguls of the mouth of the pot remain above the ground, and the urine passed by the horse that falls into the pot. Keep the pot in position for a fortnight, then give a handful of the Ajani to the horse every morning.

2. Give the animal to eat a quarter seer of mustard oil, one seer of big sized brinjal and some pulses.

3. Give thrice daily the following medicine to eat after being threshed on a stone and boil with some paddy or pulses and adding some salt to them :—

Bachonitita, top of the cane burnt and cleaned, roots of Tezmaya, Nangalbhangra, Gorokh-choi, Barulu, Chichiringa, Banjara, Bhuikomora, Goonraj, Garlic, Bon-nohoru, onion, Bhogjoni, Kaljira, Soula, Coriander seed, Ghorajani, aniseed, Choroli and Jabrang.

4. Give 20 leaves of betel (pan) with all spices to eat for some days.

৫। ভোলা বাঙ্গন পুৰি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

৬। কোমোৰা পুৰি লোনেৰে খুৱাব ঘোৰা চিকন হই।

৭। কুকুৰা কনি এটা, কলা ধুতুৰাৰ গুটি ৩ ভোলা, গুনৰাজ ৩ ভোলা, ইহৰ মূল ইয়াকে খুৱালে চিকন হই বান্ধ লয়।

৮। মাহ এসেৰ, কুকুৰা এটা, নহক ছটা, পিয়াজ পাচোটা, জাবৰঙ্গ এমুঠি, তেজপাত এমুঠি আকে বান্ধি লোন দি খুৱাব, আৰু (৮ক) মাহ এসেৰ, শাল-মাছৰ চনা, হালধিৰ বস, পিয়াজ, হালিম, আদা, লোন, বনিধানৰে উবুয়া খুৱাব তেজ বল গাৰ বাঢ়ে।

২৯। চেৰনি।

ঔষধ—ঘোৰাই চেৰিয়ালে ঠাণ্ডা পাত ৭টা মিউ মিহলাই খুৱাব সেকিব চেৰনি গুচে। অথবা কলিয়া বৰাৰ চাউল, অউৰ বাকল দুইকো ভাজি গুৰি কৰি পুৰনি লালিৰে মিঠাই সাজি খুৱাব চেৰনি গুচে।

৩০। জহৰবাত।

লক্ষণ—ঘোৰা কাম্পে খাব নপাৰে বাম বই মুখ শুকাই চকু বন্ধা হই কাহে দেৰ দিনতে মৰে। পিয়াহ ধৰে সেহি ধৰে পেট গিৰগিৰাই মুখে বিজাল আহে।

১। জালুক আদপোৱা, আদা আদসেৰ খুন্দি পিঠাগুৰিৰে লাক বান্ধি খুৱাব।

২। কাজি খাৰি আদসেৰ, মগুমাছৰ গুৰি আদাসেৰ, ঝয়গা ছতোলা পুৰি চাই কৰি লব; বাকিং ছতোলা, তিলৰ তেল দেৰ পোৱা, এতোলা লক্ষী, এতোলা

5. Give some Bholabangena (roasted) with salt daily.

6. Give a roasted pumpkin with some salt to eat daily.

7. Powder the following, mix them well with a fowl egg and give to the pony to eat for some days :—

Seeds of black Dhotura 3 tolas, Gunraj 3 tolas and roots of Jhor-mul 3 tolas.

8. Cook and give to eat daily for some time, one seer Mati mah, one fowl, 5 onions, 2 garlic, one handful of Jabrang, one handful of Casia or bay leaf and salt, and (8a) mati mah one seer, some spawn of salfish, juice of turmeric, Onion, Garlic, Cress, Ginger and Baruidhan.

29. CHERONI (DIARRHŒA).

Medicine—Give internally 7 leaves of jack tree with some cow's ghee and foment the stomach with the same ; or give—Koliabara rice, and bark of an tree cleaned and powdered, together with old molasses.

30. JOHORBAT.

General Symptoms—Perspiration, shivering, inability to eat, dry and slimy mouth, red eyes, cough, thirst, hard breathing, rumbling of the stomach, etc. If prompt steps are not taken the animal affected with the disease dies within a day and a half.

Try the following medicines internally or externally as directed below :—

1. Black pepper $\frac{1}{2}$ powa, ginger $\frac{1}{2}$ seer, and some powdered rice mixed up well and made into balls to be given internally.
2. Kajikha $\frac{1}{2}$ seer, powdered magumah $\frac{1}{2}$ seer Borax (having burnt) 2 tolas opium 2

বিলক্ষী, কুচিলা তিন তোলা সবাকো বটি একত্ৰ কৰি তোলা প্ৰমাণে বৰি কৰিব
গধূলি গধূলি খুৱাব জহৰ বাত বোঁগ নাস ।

(ডাহৰত আৰু জৰকালিত খুৱাব বোদ্ৰত হুঁখুৱাব তৰে একো ব্যাধি
নহই ।)

৩ । কাতুৰিৰ পেটা, জতৰমালাৰ চাল, পুৰনি কোমোৰাৰ বুক। আৰে বঙ্গ
লালি দি খুৱাব গাৰত ঘসিব জহৰবাত ব্যাধি নাস হবো ।

৩ (ক) । জদি হুণ্ডচে ঘোৰাৰ চাৰি ভৰিৰ চাৰি ডথৰি কাট লব, মানু-
হৰ চুলি, জোৰ গুৱাৰ বাকলি, মহুয়াৰ কুস্তল আৰু নহৰ চুকাত ভৰাই জুই
লগাই নাকে মুখে খোৱা দিলে এতেকে নাস ।

৪ । জাতি ঘিলা, মাকৰি ঘিলা, চেৰফাল, ভোটৰ খাক, বঘুনাৰ নিৰুটা,
কুমাৰনিৰ বাহ, বাহুলি খোয়া আঠিয়া কলৰ বাকলি, মৌৰাচক্ৰ, নাৰিকলৰ বাকল
পুৰিব বঙ্গা কৰিব কাহৰ বাটত পেলাব দেই পানী খুৱাই দিব জহৰবাত ব্যাধি
নাস ।

৫ । কলাক্ষাৰ, তামাখুপাত, আৰৈ চাউল, ভোট জালুক, নহক, পিঙ্গাজ,
সবাকো বটি খুৱাব জহৰ বাত নাস তাৰ পাছে পোৰা উধানব মাটি সুখনাই গাত
ঘসিব ব্যাধি নাস ।

৬ । লাই গুটি, পটাৰ গুটি, কলাকচু, ভোট জালুক সবাকো বটি খুৱাব ।

tolas, sesamum oil $1\frac{1}{2}$ pawa, Lakshi 1 tola, Bilakshi 1 tola and Kuchila 3 tolas; made into a fine paste and then into pills about one tola in weight each, to be given every evening.

N. B.—No disease can overtake if it is given in the winter and cloudy days.

3. Root of katuri, bark of jatarmala, soft inner part of old pumpkin, juice squeezed out of old pumpkin and molasses all mixed and made into a paste to be given internally.

If it is not cured use the medicine below :—

- 3(a). Place in a bamboo or reed tube opened at both the ends 4 pieces from the 4 hoofs of the animal, peel of old betel-nut preserved for use by burying it under the ground, hair of man and some old thatching straw, set fire at one end and blow it with your mouth and apply the smoke coming out by the other end to the nose and muzzle of the animal.

4. Burn the following into redness, throw them into water in a cup of bell metal, and then give the water for a drink :—

Jatighila, makorighila, cherfal Bhotar kharu, Raghunarni-kota, nest of mason wasp, rind of athia kola eaten on the tree by the flying fox, flowery top of the peacock's tail and rind of cocoanut.

5. Give internally the following :—

Ashes of the plantain tree, leaf of tobacco, rice of unboiled paddy, chilli, garlic and onion, all mixed and made into a paste.

6. Laigooti, jute seed, stem of black arum and chilli in a paste.

Rub the body with the earth taken from an earthen support for a cooking vessel, and made into fine powder.

৩১ । অণ্ড জহৰবাত ।

লক্ষণ—ডাউৰি ফুৰে চৈচাই গা ঘামি জাই আকে অণ্ডজহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—নেওতৰাব আলু, বতা গজালি, নলৰ গজালি, তৰাব গজালি, মাকৰি
ঘিলাৰ সাহ, হাইঠাৰ বাকলি আকে বটি খুৱালে ব্যাধি নাস ।

৩২ । উভতি ভোঁহ জহৰবাত ।

লক্ষণ—পেট ফিকি ওফন্দি ধৰে, দাত চোবাই, মুখে কোমোৰাৰ ফেন ওলাই
ভাকে উভতি ভোঁহ জহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—চালৰ গুদা, পুৰনি আমঠু, পুৰনি স্নকুতা, নিমুতিতা, পচতিয়াৰ পাত,
তিনি পিঠি মইনাগিৰি ধানৰ চাউল সবাকে স্খুয়াই গুৰা কৰি খুৱাব নাস ।

৩৩ । খোৰা জহৰবাত ।

লক্ষণ—খোৰা জহৰবাত হলে খোৰা একঠেঙ্গ তিনঠেঙ্গ পাবে ।

ঔষধ—বিহলঙ্গি, আগৰা, কলাক্ষাৰ, ভোট জালুকৰ গুৰি, কঠালৰ আলু,
চেঙ্গামোৰ সবাকে বটি খুৱালে নাস ।

৩৪ । চৌৰাঙ্গি জহৰবাত ।

লক্ষণ—চাৰি ঠেঙ্গ নাপাবে ঠৰ হই থাকে ।

ঔষধ—কগাই ৰাখৰ, তেজময়াৰ ছাল, মৰান আদা, ভোটবাঙ্গানা, বাহকা
ঠাৰিৰ চাই সবাকো গাত ঘসিব নাস ।

৩৫ । জমা জহৰবাত ।

ঔষধ—খেপোঁ তিতা, চান্দো তিতা, ভাদো তিতা, ইহৰ মূল নঙটা বাখৰ দি
ৰাঙ্গি খুৱাব নাস ।

31. JAHARBAT-ANDA.

General Symptoms—Unsteadiness, constant neighing and shaking.

Medicine—Make into a paste the following and give internally :—

Roots of Deotora, sprouts of Bota, Nal, and Tara, the core or the white inner part of Makori-Ghila, and the rind of soap nut.

32. JAHARBAT-UBHOTIBHONH.

General Symptoms—Swelling of the belly, grinding of teeth and foaming from the mouth.

Medicine—Powder the following, mix them up, and give internally :—

Old and used thatching grass, stones of mango seeds (old) old, jute leaves, leaves of mahanim, leaves of Pachatia and moinagiri rice, thrice as much as may be held on the back of the palm of a hand.

33. JAHARBAT-KHORA.

General Symptoms—Lameness of one foot.

Medicine—Give internally the paste made of Bihalangi, Agara chilly, chengamar, root of jack tree and ashes of plantain tree.

34. JAHARBAT-CHOWRANGI.

General Symptoms—Stiffness of the forefeet and inability to stand on them.

Medicine—Rub well the legs with the following powdered and mixed together :—

Gunpowder, bark of Tezmaya, moranada, Bhot-Bargana and ashes of the stem of Bahak.

35. JAHARBAT-JAMA.

Medicine—Give internally the paste made of Thepoutita, Chando-tita, Bhado-tita, Jhar-mul, and 9 spices.

৩৬ । দালিমা জহৰবাত ।

লক্ষণ—ভৰি হাত আচাৰে গা ঘামে হামিয়ারৈ ঘাহ পানী নাথাই আকে দালিমা জহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—দালিমৰ পাত, জেটুকা, বগা ফুটুকি, কাজলগোবী, হালধি সবাকো বটি খুৱাব নাস ।

৩৭ । পানিয়া জহৰবাত ।

লক্ষণ—পৰে উঠে মুখে পানী আহে আকে পানিয়া জহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—সক মানিমুনি, বৰ মানিমুনি, জাটোন্দেৰি, নৰসিঙ্গৰ আগ, ভেদাই-লতা, ভোট জালুক, আগৰাৰ সিপা সবাকে বটি গোন সানি খুৱাব নাস ।

৩৮ । সিৰা জহৰবাত ।

লক্ষণ—গাৰ নচলে কোপাই ভাৰ হাত ঠবিহা দেই লেজ পাতলে হাট মাৰে তাকে সিৰা জহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—পকা পান, আদা, ভেদাই লতাৰ আগ, ডোমচুৱাৰ গাঠি পাচোটী ইয়াকে বটি খুৱাব নাস ।

৩৯ । হিহিনিয়া জহৰবাত ।

লক্ষণ—গাৰ ৰূপে মুৰে টুপিনায়ে হিহিনি কৰে তাকে হিহিনিয়া জহৰবাত বোলে ।

ঔষধ—১ । হৰিশঙ্কৰৰ চাল, নিলকণ্ঠ, আৰুচান্দ, তেজমায়া, ভোট জালুক ইয়াকে বটি খুৱাব নাস ।

২ । তাৰতাগ, কাকত পাত, চুলিমৰা মকৰা, ভোট জালুক, পদ্মাটোপ, বামিৰ মুৰা, চুঙ্গা বাহুলিৰ তেজ, ছয়ো নাকে ধোৱাব নাস ।

৪০ । জম্মা ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ ঘি ঠাইত মাংস বাড়ে তেজ বহি থাকে তাকে জম্মা বোগ বোলে ।

36. JAHARBAT-DALIMA.

General Symptoms—Throwing about the feet, perspiration, sweating, yawning, and abstention from food and drink.

Medicine—Give internally the paste of the leaves of Pomegranate, Jetuka and Phutuka, turmeric, and Kajal-Gouri.

37. JAHARBAT-PANIA.

General Symptoms—The animal continually lies down and gets up with watery discharge from the mouth.

Medicine—Give internally the paste of— Saru and Bar-manimuni, Jabeiseri, Narsingha, Bhedai-lota, roots of agara, salt and chilli.

38. JAHARBAT-SIRA.

General Symptoms—Stiffness of the feet, occasional wagging of the tail, unwillingness to move, quick breathing and panting.

Medicine—Give in a paste the following internally :—

Ripe betel leaf, ginger, Bhedai lota and 5 knots of Dom-Dhakua.

39. JAHARBAT-HIHINIA.

General Symptoms—Shivering, drowsiness with a drooping head, and difficult breathing.

1. Medicine—Give internally the barks of Hari-Sankar, Nilkantha, Arakchand, Tejmaya and Chilli.

2. Blow the smoke of the following burnt in a tube opened at both the ends into the nostrils of the animal.

Tartag, Chulimora-Mokora, Chilly, globe fish, blood of the bat and head of the Bami fish.

40. JAKSHMA.

General Symptoms—Swelling and bleeding from different parts of the body.

ঔষধ—পুৰণি গুৰ বাখিৰ ওপৰত লিপি দিব ডাঠ কৰি। পাচে লোহ তপতাই
গুৰৰ ওপৰত দিব গুৰ পুৰি জন্মা পুৰিব তেবে গুচে।

৪১। জালিমৰা বা কোনামৰা।

লক্ষণ—ঘোৰাই কান মুৰ পেলাই থাকে।

ঔষধ—আদ পোৰা জালুক, নগাপান এটা ছুইকো খুৰাব কোনামৰা গুচে।

৪২। জালোৰা।

লক্ষণ—আঠুৰ মূলত টেমেনা বান্ধে যদি তাক জালোৰা বোণ বোলে।

ঔষধ—নবনিৰে চিৰ দি কলাই খাব লিপি দিব, ধুতুৰাৰ পাতত ঘৃত মিসলাই
বান্ধিব। হিং স্নমাই দিব।

৪৩। জিকিৰি ব্যাধি।

লক্ষণ—প্ৰসাবত পুজু জাই উঠিলে ঘুমাই থাকে বোলে জিকিৰি।

ঔষধ—জিকাৰ গুটি পাচটা, হাথিকাকিবলৰ গুটি পাচটা, দেওবাৰ গুটি
পাচটা সবাকৈ বটি খুৰাব, গাৱত ঘসিব জিকিৰি ব্যাধি নাস।

৪৪। পোৰা জিকিৰি।

ঔষধ—শতমূলৰ দিপা, ভেটকুল, পুৰিকুহিয়াৰ নিমুটেঙ্গা ছয়ো বস, পকা
অতিয়া কলৰ গোট গুচাই আৱা গাখিৰে সবাকো মিসলাই খুৰাব নাস।

Medicine—Plaster thickly some Gur over the affected parts, and then burn it placing upon it a piece of red hot iron, the disease will thus be burnt and cured.

41. JALIMORA OR KONAMORA.

General Symptoms—Drowsiness with the head and ears dropped down.

Medicine—Give internally one Naga pan, etc. (100 leaves) with half a powa of black pepper thrashed and mixed together.

42. JALOWA.

General Symptoms—Tumour at the base of the knee.

Medicine—1. Give an incision over the affected parts with a Narni and then rub there some gunpowder.

2. Bandage the affected part with leaves of Dhatu-ra plastered over with some ghee. Also put in some assafoetida in the incision.

43. JIKIRI.

General Symptoms—Passing pus with the urine.

Medicine—Give internally the powder of the following, and rub also the body with the same :—

Five seeds of Jika, 5 of Hathikorola and five of Dhuthura.

44. JIKIRA-PORA.

General Symptoms—Pain and burning sensation in the urethra, while passing urine.

Medicine—Give the following in a paste, mixed with some milk, root of satmul, flower of water lily, lime juice, juice of puri* sugarcane and ripe athia plantain cleared of its seeds.

৪৫। জোৰা ব্যাধি। (Fever ২)

যোৰাৰ জোৰা ব্যাধিয়ে ধৰি থাকে জ্বৰশালিত ঘৰো ভিতৰত বান্ধিব
বতাহ নেপাই হেন কৰিব বেটি জুই জাসিব গাৱৰ ঘাম ওলালে শুচাব। পাচে
গাৱৰ ঘাম গাৱত মাৰ গলে ঘৰোৰ পৰা উলিয়াব এইকপে তিন দিন দিব। পাচে
শুৰ এসেৰ, ভাঙ্গ এপোৱা, মোলা ফল এটা তিনিকো। একত্ৰ কৰি খুন্দি খুৱাব তিন
দিন পুৱা গধূলি ফুৰাব, পাচে মুখত দান্দ দিব বাহ দিব তিন দিন হলে কিছু কিছু
মাহ দিব তেবে জোৰা ব্যাধি নাস।

৪৬। টান শু।

ঔষধ—১। সিয়ান্নাতকপ আদ পোৱা, জালুক এপোৱা, লোন আদ সেৰ,
তেল দিব একত্ৰ কৰি সিজাব মাংহৰে লগ কৰি খুৱাব।

২। পিঠাশুৰি এপোৱা, হালধি শুৰি আদ পোৱা, আলাদা শুৰি আদ
পোৱা, শুৰ আদ পোৱা সবাকে লগ কৰি খুৱাব।

৪৭। টান পোৱা।

ঔষধ—উইৰ মাটি, বনৰিয়া মহৰ গোবৰ, আকন পাত তিনিকো। সিজাব
যোৰা টান পোৱাতে দিব ছাটেৰে কুহমিয়া কৰি ভাল হই।

৪৮। টোটোলা ব্যাধি।

লক্ষণ—মুখে লাল বই মূৰ ঘামে টুটলি ফিঙ্গে তাকে টোটোলা ব্যাধি
বোলে।

ঔষধ—১। তেজোমায়ৰ দক্ষিণৰ চাল, বনকচুব আলু, মৌসবালি, জাববঙ্গ,
আকে বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব তপ্ত পানি খুৱাব তেবে নাস।

45. JORA-BYADHI.

Medicine—Place the animal under a walled shed in the winter so that it is not affected by the outside air, light up fire around it, when it perspires wipe it dry, then take it out, give one seer of gur, one powa of Bhang and one radish, all thrashed and mixed up to eat. Take out the animal thereafter in the morning and evening for walks for 3 days, and give the usual food of grain or grass after it. Pulses may be given after the 3 days.

46. TAN-GU.

General Symptoms—constipation and hard stool.

Medicine—Boil together Sia atrup $\frac{1}{2}$ powa, black pepper 1 powa, salt and $\frac{1}{2}$ seer mustard oil, and give the same to eat with some pulses.

2. Give internally the following mixed together :—

Powdered rice 1 powa, powdered turmeric $\frac{1}{2}$ powa, soot $\frac{1}{2}$ powa, and gur $\frac{1}{2}$ powa.

47. TAN POWA (HURTS AND WOUNDS).

Medicines—Apply over the affected part the following after boiling together, when it gets a little cold :—

Earth of the white ant hill, dung of buffalo and leaves of Akan.

48. TOTOLA BYADHI.

General Symptoms—Salivation, perspiration of the head, and swelling of the throat or pharynx.

Medicines—1. Give internally the paste made of the bark of Tezamaya taken out from the south, tuber of wild arum, Moiha-ali, Jabrang and salt, followed by a hot drink.

২। চামৰ তাঁক, বিহ ঢেকিয়াৰ সিপা, ডিঙ্গৰি খাটিৰ সিপা তিনিকো বটি
বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব তেবে নাস।

৪৯। তালুক ব্যাধি।

লক্ষণ—ঘাহ খাব নৰে লাগ বহে তাকে বোলে তালুক ব্যাধি।

ঔষধ—কৰাই গচৰ দক্ষিণৰ চাল, সঙ্গলা ছাঁল, তালপত্ৰ দুভাগ, দৰপ এভাগ,
জলকিয়া, বাঙ্গন সবাকৈ বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱাব।

৫০। তেজখোৱা।

ঔষধ—পুৰণি কপাহৰ তুলা লাই গুটি সমে বটি দিব।

৫১। তেজসাৰ।

ঔষধ—বটাৰ সিয়া ৯ ভাগ, তৰাৰ সিয়া ৯ ভাগ, লৰা তিতাৰ সিয়া ৯ ভাগ,
সৰণিঙ্গা পশুৰ চোফ, পকা পান সহিতে বটি খুৱাব এতেকে তেজসাৰ নাস।

৫২। ছুদ ফুটা।

ঔষধ—পাৰিজাতৰ গুটি, তেজমায়ীৰ চাল, জালকতিৰ সিপা, হাচুতি, ভৰি-
তলুৱাৰ চাল আকে দিলে নাস।

৫৩। ধুপুনি ব্যাধি।

লক্ষণ—পুৱা ছপৰিয়া ধুপিব তাক ধুপুনি ব্যাধি বোলে।

2. Give internally the following things in a paste :—

Chamar-Taru, roots of Bikhheki and roots of Dinga-rikheti.

49. TALUK BYADHI.

General Symptoms—Salivation and cessation from chewing grass.

Medicines—Bark of koro tree taken from the south 7, bark of Songla tree 1 leaf of fan palm 2, Chilli, brinjal and common salt, all thrashed and mixed together.

50. TEZ-KHOA (BLOOD PURIFIER).

Medicine.—Bandage the affected parts with the powder of Lai guti, and Cotton wool.

51. TEZ SAR.

Medicine—Make the following into a paste and give for a dose :—

Root of Bota 9 pieces, root of tara 9 pieces, root of lora Tita 9 pieces, Scraps from the horn of Sor-Pohu (buffalo deer) and ripe piper betel.

52. DUD PHUTA.

Medicine—Apply externally the paste made of the following :—

Seeds of Parijat phul, bark of Tejamaya, root of Jalukati Hachuti, and skin from the palm of a foot.

53. DHUPUNI BYADHI.

General Symptoms—Panting in the morning and noon.

ঔষধ—১। মৌসবালিৰ অ'গ, ভাস্কৰ আগ পাতত দি বঙ্গলা লোঁনেৰে খুৱালে ধুপুনি ব্যাধি নাস।

২। লাইগুটি বাট পানি মিহলাই মুৰৰ পৰা গা তিৱৰ আঁখানি পানিত খুৱাব ধুপুনি ব্যাধি নাস।

৫৪। নাকতোৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—ঘোৰা ঘোৰঘোৰাই মুৰ ডাঙ্গি ফুৰে তাকে নাকতোৰ ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—আগচোকোৰা, হাইঠাৰ বাকল, নাকডেওনাৰ চাল সবাকৈ একত্ৰ কৰি কাপৰ বান্ধি নাকত দিলে নাকতোৰ ব্যাধি নাস।

৫৫। নিততি পাণ্ড মঙ্গলি।

লক্ষণ—চাৰি ভৰি চোচোৰাই তত নোহোৱা হই।

ঔষধ—তামাখুৰ সিপা পাত, মিচামাছ, পানিপুৰা, বাটৰ চাউল সবাকৈ বটি গাত ঘসিব নাস।

৫৬। পথশ্ৰম।

ঔষধ—পুষ্পুষ্টিৰ মূল, স্বত, চেনি একত্ৰ কৰি খুৱালে পথশ্ৰম নাস।

৫৭। পদ্বনলা।

লক্ষণ—জিউদাৰিয়েদি তেজ বহি তাকে পদ্বনলা বোলে।

ঔষধ—আঠিয়া কলৰ বাকলি, পহুৰ চকা, বঠালৰ ডিলা তিনিকো বটি তেলেৰে লেপি দিলে পদ্বনলা নাস।

Medicine—1. Roast some twigs of mausar ali and Bhing after being rolled in some green leaves, and give to eat with salt.

2. Rub well the body with powdered Lai-guti mixed with water and then wash the animal from head to foot in knee-deep water.

54. NAKTOR.

General Symptoms.—Snorting and walking with the head uplift.

Medicine—Draw into the nose the powder made of the following :—

Amchokora or Amchengla, rind of soap nut and bark of Nak Deona, wrapped in a piece of thin cloth.

55. NITOTI-PAO-MANGALI.

General Symptoms—Lameness of four feet with restlessness.

Medicine—Rub the affected parts and the body with the powder made of the following :—

Root and leaf of tobacco, shrimps, Pani paroowa and rice fallen at the ghat.

56. PATHASHRAM (FATIGUE DUE TO A JOURNEY).

Medicine—Give internally powdered roots of pryangu with equal quantity of ghee.

57. PADMANALA.

General Symptoms—Bleeding from the penis.

Medicine—Apply externally the paste made of the following things with oil :—

Rind of Athia-Kola, spike of the jack seeds, and seed vessel of the lotus.

৫৮। পানিলেঙ্গ ।

লক্ষণ—নাকে মুখে পানি ওলাই তাকে পানিলেঙ্গ বোলে ।

ঔষধ—তেজমুইৰ সিপা, নাঙ্গলভাঙ্গাৰ সিপা, পুনিৰ গাঠি তিনিকো বটি খুৱালে পানিলেঙ্গ নাস ।

৫৯। পিঠিৰ ঘা ।

ঔষধ—১। ঘোৰাৰ পিঠিত ঘা লাগে যদি ঘাত দ্বত লিপি দিব তেবে ভাল হই ।

২। কেচু গুৰি চাই কৰি দিব ঘা শুকাই ।

৬০। পেট কামোৰণি ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ পেট কামোৰণি হলে মাটিত পৰি বগৰা-বগৰি কৰে নেজ কেৰ-মেৰ কৰে পেট উসহে ।

ঔষধ—১। আজনি আদ পোৱা, লোন চাৰি টকা, জালুক ২ তোলা, পিঠা-গুৰি এসেৰ লাক বান্ধি খুৱাবতেবে নাস ।

২। পেতে মাতে আৰু কামোৰে যদি জাবেসেৰি, বৰণৰ ছাল, হাঁথি পিপলিৰ ছাল সবাকৈ বটি খুৱালে পেটৰ মাত কামোৰ শুচে ।

৩। আদা আদ পোৱা, জালুক আদ পোৱা, লোন আদ পোৱা, মানিমুনি আদ পোৱা, ধুতুৰা গুটিৰ এটকা গুৰি লব সবাকো বটি খুৱাব পেটকামোৰদি শুচে ।

৬১। পোক মৰা ঘা শুকুৱা ।

ঔষধ—মছৰ মাই ডেৱাই গুৰি কৰি ঘাত দিব তেবে ঘা শুকাই ।

58. PANI-LENG.

General Symptoms—Watery discharge from the mouth and nose.

Medicine—Give the following internally in a paste :—

Root of Tejmaya, root of Nangalbhangra and Punir gathi.

59. PITHIR GHA (BACK SORE).

Medicine—1. Apply ghee to the sore.

2. Dust over the sore with the ashes of earth worms and the sore is cured.

60. PET-KAMORONI.

General Symptoms—Colic or painful gripe of the stomach rolling over the ground, twisting of the tail and flatulency.

Medicine—1. Make into balls the following things powdered and mixed, and then make swallow :—

Powdered rice 1 seer, Ajani $\frac{1}{2}$ powa, Black pepper 2 tolas and salt 4 tolas.

2. When there is a rumbling of the stomach with the pain, give the following medicine :—

Bark of Barun, Jabeseri and bark of Hathipipoli.

3. Mix and make a paste of the following and give internally :—

Ginger $\frac{1}{2}$ powa, black pepper $\frac{1}{2}$ powa, salt $\frac{1}{2}$ powa, Manimuni $\frac{1}{2}$ powa and powder of Dhatura seed 1 tola.

61. POK MORA AND GHA SUKUWA (HEALING OF SORE ON THE BODY AND DESTRUCTION OF MAGGOTS).

Medicines—Dust over the sore with Mashur-Mah charred and powdered.

৬২। ফান্দনিয়া ব্যাধি।

লক্ষণ—বিচি ওলমি জ্বাই তাকে ফান্দনিয়া ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—সজলা বঘুমলাৰ আগ সিন্দুৰিয়া ববলৰ বাহা পুৰি ছেনাবাখৰ
ছইকো বাটৰ শামুকৰ পানি দি লিপি দিব ফান্দনিয়া ব্যাধি নাস।

৬৩। বৰ ৰোগ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ গাত ডিমক হেন হই বা লাগে তাক বৰ ৰোগ বোলে।

ঔষধ—চুসনা খাৰ এতোলা, হিজুল এতোলা, থৈৰ এতোলা, সূয়গা
এতোলা, আদাৰ বসত বটি জালুক প্ৰমাণ বৰি বাটৰ গধূলি পুৱা একো বৰি
খুৰাব তেবে নাস।

৬৪। চৌৰাজি বাত।

লক্ষণ—চাৰি ভৰি ধোৰাই চৌৰাজি বাত বোলে।

ঔষধ—ঘোৰা টান্ধনৰ দৰে বই দৰব সেই সেকে সেক।

৬৫। জিঞ্জিনিয়া বাত।

লক্ষণ—ঠেঙ্গৰ গাঠি ফিকে খোজ চোচোৰাই তিনি খোজ মানক লগি।

ঔষধ—১। জালুকতিৰ ঠাৰা, গোন্ধবিৰিনাৰ পাতে ঠাৰে, হাৰঘুচা, গুটি-
মাটিৰ ফুলৰ শিপা সবাকৈ বাটি খুৰাব।

২। বাজে লিপা দাক—কপাহৰ গোট, পচা কলৰ মধা, তুস তিনিকো গাঠিত
বান্ধিব নাস।

৩। জত বাখৰ আছে মানে সবাকো লব আৰু কলাখাৰ মাহডালি সহিতে
বান্ধি খুৰাব নাস।

62. PHANDONIA BYADHI.

General Symptoms—Swelling of the scrotum.

Medicine—Apply externally the following in a paste, twigs of the parasitic plant growing on the Songla tree, Saltpetre, ashes of the nest of red wasps, and snail water.

63. BAR-ROG.

General Symptoms—Sores like figs in the body.

Medicines—Take Chusanakhar 1 tola, Cimabar 1 tola, catechew 1 tola, borax 1 tola, powder and mix them with the juice squeezed out of thrashed ginger, then make into a paste and prepare pills of the size of a black pepper and dry. Give internally one of the pills morning and evening.

64. BAT-CHOWRONGI.

General Symptoms—Lameness of four feet.

Medicines—Treatments same as those of Ghoratang-on Byadhi.

65. BAT-JINJINIA.

General Symptoms—Swelling of the pasterns and dragging of the feet for a few steps while walking.

Medicine—1. Make a paste of the following and give internally :—

Stems of Jalukoti, stem and leaf of Lemon grass, Har Ghunucha, and another root of Gutimali phul.

2. Bandage the affected joints with the following :—

Cotton seed, core of the rotton plantain tree and chaff of paddy.

3. Cook and give to eat some split Mati mah with all the spices and ashes of plantain tree.

৬৬। জুতি বাত।

লক্ষণ—পুৰা হলে খোৰাই ছপৰিয়া হলে পাতলি থাকে তাকে জুটি বাত বোলে।

ঔষধ—তেজমাসাৰ শিপা, নাঙ্গলভাঙ্গাৰ সিপা, ইহৰমূলৰ সিপা, বেতগাজ, ভোট জালুক সবাকৈ বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৱালে জুটি বাত নাস।

৬৭। ভৰিৰ বাত।

ঔষধ—ধুতুৰাৰ বস আদপোৱা, আকন পাতৰ বস আদপোৱা, পচতিয়াৰ বস আদপোৱা, আমহি এতোলা, এবাটৈল আদপেৰ, সবাকো একত্ৰ কৰি ঘোৰাব গাৱত ঘহিব বতাহ নলগাব মাহৰ লগত খুৱাব ভৰি-বাত শুচে।

৬৮। বাত ব্যাধি—(সমস্ত)।

ঔষধ—১। বৰ্হি লতাৰ কোমল পাত, শিঙ্গেৰি কটা হিঙ্গ সহিতে বটি নৰ্গি ছিয়া দি লিপি দিলে সমস্ত বাত শুচে।

২। গোলমৰিচ ছতোলা, গুণবাক্স তিন তোলা, কলা লোন এতোলা খুৱাব নাস।

৬৯। বিষালি।

লক্ষণ—বিষালি হলে ঘোৰাটো স্খুতাই জাই বাস পানি নাখাই।

ঔষধ—জত বাখৰ আচে মানে আনিব ভেদাই লতাৰ সিপা সবাকো বটি খুৱাব নাস।

৭০। বেথক ৰোগ।

লক্ষণ—খুৱাব উপৰে মেকণ্ড হেন হই উসহে তাকে বেথক ৰোগ বলে।

ঔষধ—মাটি মাহৰ গুৰি পানি মিহলাই পিঠা হেন কৰি তপতাই ধুখুৰা পাতত বান্ধিব তবে ভাল হয়।

66. BAT-JUTEE.

General Symptoms—Lameness which increases in morning.

Medicines—Give internally roots of Nangalbhangra and iharmul, top of cane, root of Tejmaya, Chilli and salt made into a paste.

67. BAT BHORI.

General Symptoms—Rheumatism of the foot.

Medicine—Squeeze out and take half a powa each of juice of ginger, leaf of Dhatura, leaf of Akan and leaf of Pachotia, mix them with one tola of the powder of unripe dry mango fruit, and rub the affected part with the same; give also some of it with some paddy or pulses to eat. Exposure prohibited.

68. CURES FOR ALL SORTS OF BAT OR RHEUMATISM.

Medicine—1. Make an incision first on the affected part, and apply on it the paste made of soft green leaves of Borhilota, thorns of Singari, and Assafoetida. 2. Give internally the paste made of one tola of black pepper, 3 tolas of Ganraj, and one tola of black rock salt.

69. BISHALI.

General Symptoms—Body wasting daily with aversion to food and drink.

Medicine—Give internally the juice of Bhedai-lota with all the spices.

70. BETHAK.

General Symptoms—Tumour above the hoof.

Medicine—Bandage with hot paste of Matimah and Dhatura leaf.

৭১। ব্যাধি।

ঔষধ—সোন্দা পয়ৰা, খাজুৰি, মোটৰ মাস, বনমালাৰ সিফা, তেজমায়াৰ সিপা সবাকৈ বটি খুৱালে ব্যাধি নাস।

৭২। ভোকোলা বা ভেকোলা।

ঔষধ—১। জালুকতি পাত, মৰঙ্গি আদা, শিমলু-কটা ৩ টা, মন্দাৰ ৩ টা, জাবৰাজ, ভোট জালুক, খহুৱা ভেকুলিৰ চাই সবাকো লোন দি বটি খুৱাব ভোকোলা নাস।

২। ঘুমকৰ আগ, তেজমায়াৰ চাল, চনাহোৰ পেটা, ভোট জালুক, কলা শাকলি পুৰি চাই সবাকো খুৱাব নাস।

৭৩। কাকুয়া ভেকোলা।

ঔষধ—১। জাবৰাজ, তেজমায়াৰ চাল, নহক, পিগ্নাজ সবাকো বটি খুৱাব নাস।

২। কলা বাকলিৰ চাই, নাৰিকলৰ ঠাকমিৰ চাই, কঠাল ডিলাৰ চাই, ভলুকা বাহৰ ঢকুৱা পোৰা চাই, খহুৱা ভেকেলিৰ চাই সবাকো খুৱাব নাস।

৭৪। কুয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—মুখত বাহ গন্ধাই।

ঔষধ—১। অৰ্জুনৰ চাল, ঔৰ মৰা চাল, আহতৰ মৰা চাল, চিনাজোক, কনোৱাৰ হাৰ, মৰা মকৰা, জালুক সাতোটা সবাকো গুৰি কৰি চকুত তেল বহাই তাতে মাৰি ছবৰিৰ আগে দি মুখত দিব ভিতৰৰ সবাকো খুৱাব নাস।

২। গাগিনিৰ বাহ সাতোটা আনিব আঠোটা জালুক তিনিকো (দুইকো) বটি খুৱাব তবে গুচে।

71. BYADHI (BOILS).

Medicine—Give internally the following in a paste :—
 Sondapoura, date, pea, root of Bonmala and root of
 Tejmaya.

72. BHOKOLA OR BHEKOLA.

Medicine—Prepare a paste of the following and
 give internally :—

Leaf of Jalukoti, Moran-ada, thorns of Simolu
 and Mandar (3 of each in number) Jabrang,
 Chilli and a Khohua-Bhekuli (burnt and
 powdered).

2. Twigs of Ghumoru, Tejmaya, tubes of Chonah
 chilli and ashes of plantain tree in a paste.

73. BHOKOLA KAKOOIYA.

Medicine—Give internally a paste made of the
 following :—

1. Bark of Tejmaya, Jabrang, onion and garlic.

2. Ashes of the rind of ripe Athia Kola, bunch of
 Cocoonut, spike of the jack fruit, sheath of
 Bhaluka bamboo and Khohua Bhekuli.

74. BHEKOLA KOOYIA.

General Symptoms—Giving of offensive smell during
 rumination.

Medicine—1. Boil the following things in mustard
 oil until they are charred, and apply the oil with a
 bunch of Dubari grass, in the mouth and give some
 of it internally :—

Bark of Arjun tree, dead and dry barks of Ou and
 Ahont tree, Chinajok, bone of Konua, dead spider
 and black pepper 7 in number.

2. Give internally 7 nests of Mantis and 8 black
 pepper.

৩। ঘোঁৰাৰ ফান্দ ছগছ আনি পকাব চাবনি ঘহি বাহন কৰি জুই স্মাই
দিব এবিগেত ওলোৱা গুচে।

৪। বাহি চাই ঘোঁৰাৰ মুত্ৰ আনি তপতাব হাতত দি চাব পানি হেন হলে
তাক বান্ধিব তেবে ৰোগ গুচে।

৭৫। ঘোঁৰা ভোকোলা।

ঔষধ—মবাণ আদা, কঠাণ্ডাৰ চাল, আগৰাৰ সিপা, নিলকণ্ঠ তিতা, চান্দো
তিতা, জাবেসেৰি সবাকো বটি খুৱাব নাস।

৭৬। গৰিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—দাতচোবাই মুখত ফেন ধৰে।

ঔষধ—নহক, পিয়াজ, নিলকণ্ঠ, হৰিশঙ্কৰ সবাকো বটি গৰৈ মাছৰ পেটত
স্মুয়াই পুৰি কটা বাচি লোন সানি খুৱাব নাস।

৭৭। চোঁৰাজি ভোকোলা।

ঔষধ—ভেদাইলতাৰ আগ, নৰসিঙ্গ, ছুই মানিমুনি, ঘুমক য়াগ, চেঙ্গামোৰ,
ভোট জালুক লোন দি খুৱালে নাস।

৭৮। জিমা ভোকোলা।

লক্ষণ—জুমাৰি থাকে পানি বাস নাথাই।

ঔষধ—হৰিশঙ্কৰ চাল, পকা পান, ডোমটউকাৰ গাঠি সবাকো বটি খুৱালে
নাস।

3. Twist two hairs taken from the tail of the horse, rub them well with soap, and put them into the fire after an invocation keeping about one Bigot (half of a cubit) outside it.

4. Boil some urine of the horse collected the previous day, boil it, and put a bandage (of some cloth) soaked in it when it gets cold, round the muzzle.

75. BHOKOLA-KHORA.

Medicine—Give internally the following made into a paste :—

Moran Ada, bark of Kathanda, root of Agara, Nilkantha-tita, Chando-tita and Jabseri.

76. BHOKOLA GARIA.

General Symptoms—Foaming from the mouth and grinding of the teeth.

Medicine—Put in the s'omach of a Garoi fish a paste made of Onion, Garlic, Nilkantha and Hari-sankar, roast it, remove the bones and give with some salt to eat.

77. BHOKOLA CHOWRANGI.

Medicine—Give internally the paste of the soft twigs of Bhedai lata, Narasingh, Bar and Soru Manimuni, Ghumaru and Chengamas with salt and chilli.

78. BHOKOLA JIMA.

General Symptoms—Drowsiness and aversion to food and drink.

Medicine—Give internally the paste of Harisankar (bark), ripe betel leaves, and knots of Dondhakuwa.

৭৯। ঠবিহা বা হা ভোকোলা।

লক্ষণ—মুখ ঠবিহা দেই ঘাস পানি নাখাই।

ঔষধ—১। আগৰাৰ সিপা, মজ্জ গাচৰ চাল, আলাদ্ধ, তামাখুৰ পাত, যথাৰ সবাকো বটি খুৰালে নাস।

২। জালুকতি, জাবৰাজ, তেজমায়া, নাঙ্গলভাঙ্গা, গুনবাজ, যোলপেটা, পিয়াজ সবাকো খুৰাব; আক

৩। গোবৰ সূঠ, পুৰৈ ঠাৰি এই দুইবোৰ চাই ঘূৰ গুৰি এই সবাকো পাত বদিব নাস।

৮০। ডিঙ্গৰিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—পেট কিকে চাল টানি ধৰে।

ঔষধ—মৰান আদা, হালধি, কাজলগোৰি, আমআদা সবাকো বটি খুৰাবো নাস।

৮১। ঢাকা ভোকোলা।

লক্ষণ—পেট কিক ঘাস পানি নাখাই।

ঔষধ—নাঙ্গলভাঙ্গা, তেজমায়া, বোনিজবা, গুনবাজ, চেঙ্গমৰা, জাবৰাজ, নংক, পিয়াজ সবাকো বটি খুৰাব নাস।

৮২। জুদ ভোকোলা।

লক্ষণ—চান্না নিপিয়ে মুখত তাপ।

ঔষধ—অ মৰাৰ গুট চুলি ঘূমকৰ আগ ছইৰ চাই বটি খুৰাব নাস।

৮৩। বাৰনিয়া বা পোৰনিয়া ভোকোলা।

লক্ষণ—ছিহাত গোট গোট কৈ যোলাই বস নাই জিহা আগ পোৰে।

79. BHOKOLA—THORIHA OR BHOKOLA HA.

General Symptoms—Inability to open the mouth or to eat.

Medicine—Give internally the paste made of :—

1. Root of Agarū, bark of Maj, leaves of tobacco, soot and Saltpetre.
2. Barks of Jalukati, Tejmaya, Nangalbhangā, Gunraj olpeta and onion.
3. Rub the body with ashes of dry cowdung, stem of Puroi, and the dust given out by Ghun.

80. BHOKOLA DINGIRIA.

General Symptoms—Flatulence or swelling of the stomach with stretching of the skin.

Medicine—Give internally Maran Ada, Am Ada, Kajal-Gouri and turmeric.

81. BHOKOLA DHOKA.

General Symptoms—Swelling of the stomach and inability to eat and drink.

Medicine—Give internally the paste of Nangalbhangā, Tejmaya, Bonjora, Chengamor, Gunraj, garlic, and onion.

82. BHOKOLA DUD.

General Symptoms—Heat in the mouth of young ones and inability to suck.

Medicine—Give internally the paste of soft twigs of Ghimarū and ashes of the stone of hogplum and hair of man.

83. BHOKOLA-BARONIA (OR PORONIA).

General Symptoms—Dryness of the tongue with eruptions and burning of its tip or end.

ঔষধ—ঘিউ ছটকাক এশবাৰ ধোবা সিন্দূৰ লাউৰ শুখনা বুকুৰ চাল লাউৰ ফুল সবাকো বটি থুয়াব নাস ।

৮৪ । মইনা ভোকোলা ।

ঔষধ—বোনফোফৰ য়াগ, জাবেসেৰি, গুনলতাৰ য়াগ, গুৰিমা কঠালৰ মিহু, কুকুৰাৰ ডিমা সবাকো বটি থুয়াব নাস ।

৮৫ । স্ত্ৰুনা ভোকোলা ।

লক্ষণ—গা স্ত্ৰুখাই কাহে ।

ঔষধ—কান্নিৰ পাত জুইত দিব বোন নহক পুৰিব জেঙ্গতিগহৰ য়াগ, আহৰুয়া চম্পাৰ য়াগ জুইকো জুই দি সবাকো লোন দি থুয়াব নাস ।

৮৬ । হিহিনিয়া ভোকোলা ।

ঔষধ—১ । তেজমায়া, বনজৰা, শিলিখা, অমৰা চাল গোট, চান্দো-ভাদো পাচ তোলা, যথাৰ ভিতেৰি খুৱালে নাস । তাৰপাচে ওদালৰ দক্ষিণৰ চাল দিপা খুন্দি গাত ভৰণ দিব ।

২ । লাইৰ গোট, পটাৰ গোট, কলা কচুৰ মুৰা, ভোট জালুক সবাকো বটি থুয়াব নাস ।

৩ । তেজমায়াৰ চাল, ভোট জালুক, জাবাঙ্গ, লাই গুটি, পটাৰ গোট, গৰু খুয়া বাঙ্গনা, চেঙ্গামোৰ, কঠালৰ মুচি, সলা, ধনিয়া, চোৰনি, কালজীৰা, নহক, পিয়াজ সবাকো বেলেগাই থব কিচু কিচু কৰি লোন দি লিখা ক্ৰমে এটা এটাকৈ থুয়াব হিহিনিয়া ভোকোলা নাস ।

Medicine—Give internally 6 tolas of ghee washed with water 100 times mixed with some vermilion, powders made of the dry core of the bottle gourd and its flower.

84. BHOKOLA MOINA.

Medicine—Give internally twigs of Bonphoo, Jabe-seri, Gunlota, minu of Guria Kothal and fowl's egg in a paste.

85. BHOKOLA-SUKHONA.

General Symptoms—Cough and wasting of the body day by day.

Medicine—Roll the following in some green leaves and roast, then take them out, mix some salt and give internally :—

Leaf of Kanni, Bon-nohoru, twigs of Jengtiyah, and Aharua Champa.

86. BHEKOLA HIHINIA (ASTHMA).

Medicine—Give internally the paste of Tejmaya, Bonjora, Silikha, bark and seed of hogplum, Chando Bhado and 5 tolas of saltpetre, then make a cold application to the body with paste of the bark and root of olal and pomegranate.

2. Give internally Laiguti, Jute seed, chilli and the top of the tube of black arum in a paste.

3. Collect separately, and give in order with some salt, the following internally :—

Bark of Tejmaya, chilli, Jabrang, Laiguti, Jute seed, the dry brinjal used for pelting at the cattle after washing and bathing them on the Chait Bibu day, Chong-amor, green jack fruit, Soula, Coriander seed, Charoli, Kaljira, onion and garlic.

৮৭। ভোক নলগা।

ঔষধ—বনশখ পুৰি চাই এতোলা লব স্নয়গা জুইত ফুলাই এমহা লব
হালধি এতোলা তিনিকো একত্ৰ কৰি মাছৰ বা ধানৰ লগত খুয়াব।

৮৮। মৰকুচিয়া ব্যাধি।

ঔষধ—দালিমৰ ৰঘুমালা, মৰঙ্গ আনা, কুকুৰাৰ আল, ৰঘুনাথ বিহ, গন্ধকলাই
কুৱলৰ দাত শাখিনী সাপৰ হাব, বহনা গাচৰ চাল, প্ৰথম গৰ্ভ হোৱা ডুমুনীৰ
কুন্তল সবাকৈ তামৰ মানলিতকৈ আৰি দিব, মৰকুচিয়াদি সমস্ত ব্যাধি গুচে।
আগে মাকক দিব পাচে চানাক দিব।

৮৯। মৰিশ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ গাত থহু হলে চাল জাই খজুগাই তাকে মৰিশ বোগ
বোলে।

ঔষধ—আফু আদামৰ চকত বহাই উপৰে সাফৰ মাৰি পুৰি তাৰ চাই
এতোলা লব চাল জাত দিব উপৰে শোকা নিপি দিব পাচে গুথানে খুব
এইকপে তিনদিন দিব তবে গুচে।

৯০। মামৰসি বা মামৰহি।

লক্ষণ—গাৰ চাল জাই লোম বৰ্জিত হই ঘসিলে ধুলা উবাই কণ্ঠুতি কৰে
ঘোৰা মামৰসি বোলে।

ঔষধ—১। ঘোৰালেজিয়াৰ খাৰ, পাতিদৈয়াৰ খাৰ, পাচোটা তেলপেৰা
খোনাৰ খাৰ, কেচা খলিহে সবাকৈ একত্ৰে মাৰি ধুয়াইলে এতেকে ঘোৰাৰ
মামৰসি নাস।

87. BHOK NALAGA (LOSS OF APPETITE).

Give internally ashes of Bon-Sath 1 tola, parched barax $\frac{1}{4}$ tola, turmeric powder 1 tola, with some paddy or pulses.

88. MARKUCHIA BYADHI (POSSESSION BY THE EVIL SPIRIT MARKUCHIA ; IT BRINGS BARRENNESS TO A WOMAN OR FEMALE ANIMAL).

Medicine—Suspend the following in a copper tube after having the ends closed to the neck of the pony :—

Any plant grown on the pomegranate tree, Moran Ada, Cock's spur, Raghunath Bih, musk, teeth of wolf, bone of Sakhini Sap, bark of Rohona tree, hair of a fish-woman who has first conceived. After delivery suspend the tube to the neck of the young one, taking it off from the neck of its mother.

89. MARISHRA.

General Symptoms—Boils and pimples with itching and fall of hair.

Medicine—Put half a seer of poppy seed in an earthen pot close tightly its mouth, and place it on the fire until the seed is charred. Powder it then and dust some of it over the disease and cover with some mud. Wash it off when it gets dry, and continue 3 days.

90. MAMOROSHI OR MAMOROHI.

General Symptoms—Itching, fall of hair, giving way of skin like dust on rubbing.

Medicine—1. Wash the body after rubbing it with mixed ashes of Ghoraleja, Matrush, 5 cane small baskets for holding mustard for pressing in a country press, and raw oil cake.

২। কেহেবাজ, হংসবাজ, ভৃঙ্গবাজ, বাতবাজ, শগুনৰ পাখি সবাকো পুৰি চাই কেচা খলিহেৰে ধুয়াই কানিৰ টুপলি কৰি টিকিলাই দিব।

৩। খুয়োয়া দাক—পিপলীৰ ঠাৰা, গোৰখটে, মৰঙ্গ আদা, নহৰু, পিয়াজ, জাবৰাঙ্গ, শাহডালি একঠা, পিপলী একমুঠা, জালুক একমুঠা, লোম এমুঠা সবাকে বান্ধি খুয়ালে মানবসি নাস।

৪। আটিয়া কলৰ বাকলি পুৰি এৰি তেলেৰে ঘসিব, খলিহে সৈতে গা ধুয়াই ঘসিব এতেকে ঘোৰাৰ মানবসি নাস।

৫। আলগন্তে খুন্দিব পুৰনা মাটিমাহৰ একডোন ডালি কাহিমহিয়া কলা। খাৰনিৰে বান্ধি বোজত ঘসিব পাচে ধুয়াই আনিব এতেকে মানবসি শুচে।

৯২। মুদ্রা বোগ।

লক্ষণ—আঠুৰ দুয়োফালে মেকুণ্ডা হেন হই তাকে মুদ্রা বোগ বোলে।

ঔষধ—ফালি পুজপানি উলিয়াব ছালকুণ্ডৰ পাচ পাতত দিব বিউ মিহলাই তাৰে বান্ধিব। ধুখুৰাৰ পাত এৰা পাত দুই পাতৰে বান্ধিব তেবে ভাল হই।

৯২। মুদগৰ।

লক্ষণ—প্ৰসাৰ কৰিব নোয়াবিলে মুদগৰ বোলে।

ঔষধ—শখৰ আগ ৭টা, বনশখৰ আগ ৭টা, হেলচিৰ আগ ৭টা, বঙ্গলা লোনেৰে খুয়াব মুদগৰ নাস। যদি পেচাপৰ বাটবন্ধ হই ঘোৰাৰ চুলি চাখনি তিয়াই পেচাপৰ বাটেসুখুয়াই দিব।

2. Dust over the affected parts with the mixed ashes of Keheraj, Hansharaj, Bhimraj and Batraj, after getting the body washed after a rub with some raw oilcake.

3. Give internally the following after having them boiled together in some water :—

Stem of long pepper, Gorokhachoi, Maranada, garlic, onion, Jabrang, split Matimah $\frac{1}{2}$ seer, a handful of long pepper, a handful of black pepper, and a handful of salt.

4. Rub the body with oil cake and wash, and then rub it with ashes of the rind of Athia Kola mixed with some castor oil.

5. Clean under light strokes of the pestle in a Dhenki (country husking machine) one Done (5 seers) of split Matimah, boil it with the liquid soda prepared from the ashes of the plantain tree burnt in the month of Kati, and then rub the body well with the preparation having the pony held under the sunshine. Wash the body well after some time.

91. MUDRA.

General Symptoms—Swellings like tumours on both sides of the knee.

Medicine—Draw out pus, if any, after an incision, clean it and bandage over it some roasted leaves of Chalkunari with some ghee or with some roasted leaves of Dhatura and castor plant.

92. MUDGAR.

General Symptoms—Obstruction to the passing of the urine.

Medicine—Give internally 7 twigs of Bon-Sath, 7 twigs of Helochi, and some salt in a paste.

When the urethra is closed pass through the passage some horse-hair rubbed with some soap.

৯৩। ঢাকা মুদপাৰ।

ঔষধ—ঢেপা ডুক চাল, বকুগফুলৰ চাল, গাঠিগুন, কাকৰা-গাতৰ পানি,
ঢেউখুৰাৰ মূৰত দি চাব তিনটা মাৰিব তাতে যিখানি বই সবাকো থোপাই
বটি খুয়াব ন'স।

৯৪। মৌবিচনিয়া।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ বিচি ফিঙ্গি ওলমে তাকে মৌবিচনিয়া বোলে।

ঔষধ—মৌবিচনি পুৰিব মাটি ফুকহ' চাই কৰিব কঠালৰ ডিলা চাই কৰিব
হিলৈমাৰা বাখৰ চাৰিকো শানি মিসলাই ঘসি খুয়াৰ খুৰ ব তাতে মৌবিচনিয়া
নাস।

৯৫। বক্তসাৰ।

লক্ষণ—গুহ ভূমিয়ে যদি তেজ বই তাকে বক্তসাৰ বোলে।

ঔষধ—মৌসবালিৰ আগ, পুৰনি ভাজৰ পাত পাতত দি বঙ্গলা লোনেৰে
খুয়ালে বক্তসাৰ নাস।

৯৬। বসভৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—গাৰত যদি ভোবৰ-ভোবৰি ফিঙ্গে তাকে বসভৰ ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। ভলুকা বাহৰ গাজ বটি কাজিৰে মিসলাই খুয়ালে বসভৰ ব্যাধিৰ
নাস।
অথবা

২। ভলুকা বাহৰ থোৰ নলগজালি লোনেৰে বটি খুয়ালে তথা নাস।

93. MUDGAR-DHAKA.

General Symptoms—Obstruction in the passing of urine causing a swelling of the belly.

Medicine—Place the following into the Khubali (a stone or wooden block with a hole in the centre for receiving grains for husking or cleaning with a Dhenki), give 3 strokes with the pestle and take only that which remains in the Khubali to be pasted and given to the sufferer.

Barks of Dhepa Dimoru and Bokul trees, Gathion, and the water of the crab hole.

94. MAUBICHANIA.

General Symptoms—Swelling of the scrotum.

Medicines—Burn and powder honeycomb, Matiphuruha, spike of the jack fruit, mix them with gunpowder and prepare a paste with water; then rub the scrotum with the paste and wash.

95. RAKTA-SAR.

General Symptoms—Bleeding from the anus.

Medicines—Give internally roasted twigs of Moiba Al and leaves of old Bhang with salt.

96. RASBHOR BYADHI.

General Symptoms—Swellings in patches in the body.

Medicine—Make paste of the sprout of Bhaluka bamboo and give the same internally with sour gruel of rice.

2. Give internally the paste of the unopened leaves of Bhaluka bamboo and sprouts of Nal with salt.

৯৭। বহুফুটা।

লক্ষণ—গাত গুটী গুটীকৈ ওলে বা বা।

ঔষধ—১। এতোলা তেল, এতোলা চুণ হুইকো তপতাই দিব বহুফুটা গুচে।

২। দিয়া আতকপ আদপোৱা, জালুক এপোয়া লোন আদপোৱা, তেল দিব একত্ৰ কৰি সিজাব মাহোৰ লগ কৰি খুয়াব।

৩। পিঠাগুৰি এপোৱা, হালদি গুৰি আদপোৱা, আলাস্কু গুৰি আদপোৱা, গুৰ আদপোৱা সবাকৈ লগ কৰি খুয়াব।

৯৮। বাজপিৰা।

লক্ষণ—ঘুৰনিয়াকৈ চকলা বান্ধি হোৱা বা।

ঔষধ—জতবনালৰ চাল, দেওকাদ্ৰাৰ আলু, পকা পান, দলৰ পাত ঠাৰা মিঠে দি বাট দিব নাস।

৯৯। অৱা বাজপিৰা।

লক্ষণ—য়ৌখোলৰ ঠেনা গায়ে মুখে ভৰিয় হৰে।

ঔষধ—বোনয়য়াৰ পাত চাল, বোনপুৰই, কুকুৰমুতা, সকবৰিয়াল, চাউল, ধোৱাৰ পাত, বনকপাহিৰ ৰাগে পাতে সবাকৈ বাট লিপি দিবো খুয়াব নাস।

১০০। কাঁচোৱা বাজপিৰা।

লক্ষণ—কাঁচোৱা ব্যাধিৰ দৰে সকলো গাএ ভৰিএ হয়।

ঔষধ—চনাকচু বগা, কলাখাৰ, খহখহিয়া লতাৰ পাত, কদমৰ পকা পাত সবাকৈ বাট লিপি দিব নাস।

97. ROHPHOTA.

General Symptoms—Pimples all over the body, but scattered, and one at a place.

Medicine—1. Rub the body with one tola of lime and one tola of mustard oil boiled together.

2. Boil Siatarup $\frac{1}{2}$ powa, Black pepper 1 powa, Salt $\frac{1}{2}$ seer in mustard oil, and give the same to eat with pulses.

3. Give internally rice powder 1 powa, turmeric powder $\frac{1}{2}$ powa, Soots $\frac{1}{2}$ powa and Gur $\frac{1}{2}$ powa, mixed together.

98. RAJ-PIRA.

General Symptoms—Eruption of pimples in circular patches over the body.

Medicine—Apply externally the paste of the following :—

Bark of Jatarmala, root of Deokadra, Dal grass, ripe betel leaf, and Gur.

99. RAJPIRA AWA.

General Symptoms—Eruptions like the sheath of an Au tenga on the body and mouth.

Medicine—Apply externally and internally the paste made of the following :—

Bark and leaf of Bon-Au, Bon-Puroi, Kukur-suta and Saru Barial, and twig of Bonkopahee.

100. RAJPIRA KACHOWA.

General Symptoms—Swellings and eruptions in patches in the body and feet.

Medicine—Apply externally the paste made of the sheath of Chonakachu, ashes of the sheath of plantain tree, leaf of Khohkhohia-Lota, and ripe leaf of Kadam tree.

১০১। সিন্দুৰিয়া বাজপিয়া।

লক্ষণ—গা মুখ ভৰি সবাতো বঙ্গা পৰি হৱে।

ঔষধ—১। পানি পোতনি, কঠকয়া, ডোমচকুয়াৰ ফুল, জাবেসেৰিৰ য়াগ, যথাৰ, সিন্দুৰ সবাকো বটি লিপি দিব।

২। লাউবাধাৰ চাল, পুৰণি শিলিখা, আমলখি, আমঠু, চাগল তিতাৰ চাল, চালৰ গুদা সবাকো বটি লিপি দিব নাস।

১০২। শঙ্কৰ ব্যাধি।

লক্ষণ—জদি ঘোৰাৰ গা উৰসি থাকে তাকে শঙ্কৰ ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—ধুতুৰা পাত, খালোন হুইকো একত্ৰ কৰি বান্ধিব ও খুৰাৰ শঙ্ক। ব্যাধি নাস।

১০৩। শলিলা ৰোগ।

লক্ষণ—ঘোৰাৰ চাৰিউ ভৰিৰ লোম গুচে খজুয়াই থাকে তাকে শলিলা ৰোগ বুলি।

ঔষধ—জৈতুকা পাত, কুহিয়াৰৰ বস, হালধি, কেচা সবিসহ তেলেৰে মিহলাই সেই ঠাইত দিব তেবে নাস।

১০৪। শিয়াল গলা।

লক্ষণ—ভুই গালফিক্কে তাকে শিয়াল গলা ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—দিঘলতিৰ দক্ষিণৰ চাল, শিয়াৰ চান্দা আলু, হালধী আলু, কঠালগুটি তাকে বটি বঙ্গলা লোনেৰে খুৰাব, সিটাবে চুপনি কৰি দেকিব আৰু গালত লেপি দিব শিয়াল গলা ব্যাধি নাস।

১০৫। সৰ্পৰ দাঁক।

ঔষধ—নিলকঠ, কনিবিহ চাল গোট, আনাগাগতোলা চুন, কলনাথ তিতা, গুমুনি লতা আৰু মুখৰ সেপেকে বটি দিব।

101. RAJPIRA-SINDURIA.

General Symptoms—Eruption in patches of red pimples all over the body from head to hoof.

Medicine—Apply externally the paste made of — Panipotoni, Kothorua, flower of Domdhokua, soft twigs of Jabeseri, saltpetre, and vermilion, or

2. Bark of Laubandha, Old Silikha, Old Amlakhi, stone of mango, bark of Chagol-tita, dust or powder of old thatching straw.

102. SHANKAR BYADHI

General Symptoms—Swelling of the body.

Medicine—Apply internally and externally the paste of Khaloon, and leaf of Dhatura.

103. SHOLIJA-ROG.

General Symptoms—Itching and falling off of the hair from the legs.

Medicine—Apply the juice squeezed out of Jetuka, sugarcane, and turmeric mixed with mustard oil.

104. SHIALGOLA.

General Symptoms.—Inflammation of the cheeks.

Medicine—Take out juice of the following, mix them, and administer internally, also plaster over, and foment the inflammation with the refuse.

Bark of Dighloti taken from the south, Siarchand aloo, haldha aloo and seed of jack fruit.

105. SORPAR DARU—(MEDICINE FOR SNAKE BITE).

Medicine—Make a fine paste with your saliva of the following, and apply on the affected part :—

Nilkantha-Tita, root and bark of Konibih, unslaked or quick lime, Kalpanath Tita and Gumuni Lota.

১০৬। সৰ্ব্ব বোগ নাস।

ঔষধ—১। গাখিৰ একলহ, গুৰ একলহ, ভাঙগুৰি এসব, তিনিকো পাণি লাক কৰিব, একহঁশ দিন বোৰাক খুয়াব সৰ্ব্ববোগ নাস হই গা হই।

২। নিতে এটা বৰালি মাছ সিদ্ধাব, চৰিয়া এটাত কাইট গুচাই কেচা তেল এপোৱা মিহলাই খুয়াব সব বোগ গুচে।

৩। নগাপান নপাত, শুখন মৰিচৰ গুৰি ছতোলা মাহেকত খুয়াব।

৪। ধান্য, মান, কুকুৰা সহিতে সকলো বাখৰ দি বান্ধি একৈশ দিন খুয়ালে মহা বেগবন্ত হই সকলো ব্যাধি গুচে।

৫। মাকত গুট আদপোৱা, তকুৱা কদম্ব চাল আদপোৱা, জলকিয়া আদপোৱা, লোন পাচ টকা, লক্ষা ছটকা, সবাকৈ বটি ঘোৰাক খুয়াব, সমস্ত ব্যাধি নাস।

৬। পিপলী চাৰি তোলা, ধনিয়া চাৰিতোলা, জনি চাৰি তোলা, বনজনি চাৰি তোলা, হালধি চাৰি তোলা, গোন্ধিৰ কটা চাৰি তোলা, গুৰ চাৰি টকা, বচ ছতোলা, চেনি ছতোলা, হিঙ্গ ছতোলা, ভটিয়া লোন চাৰি তোলা, উজনিয়া লোন চাৰি তোলা, নিমখ চাৰি তোলা, পোৰোলালতি চাৰি তোলা, বিৰিঙ্গগুতি চাৰি তোলা, পলাশ চাৰি তোলা, সবাকো মিহলাই হাবিত ভৰাই মুখ বান্ধি ধানৰ ভিতৰত আঠ দিন পুতি থব নিতে আঠতোলা প্ৰাণে ঘোৰাক খুয়ালে সকলো বাত গুচে; সাফৰ ল'ব'ও ভাল হয়; পেট উসহি থাকে পেটত বিষ পেলু সমস্তে গুচি গাঁৱ পুই হয়ে তপ্তজল খুয়াব পাছে।

106. SORBO-ROG-NASH—(IMPROVEMENT OF GENERAL HEALTH WITH CURE OF ALL DISEASES).

Medicine—Give internally.

1. One pot of milk (about 4 seers), one pot of gur (about 4 seers), and one seer of powdered Bhang, all boiled together and given in 21 days in equal doses.

2. One Barali fish boiled and cleaned of all the bones mixed with one powa of mustard oil to be given daily.

3. Naga Pan 9 leaves and chilli powder 2 tolas to be given daily, for a month.

4. One fowl cooked or boiled with some paddy and pulses with all the spices to be given daily for 21 days. This improves the speed also.

5. Seed of makot $\frac{1}{2}$ powa, bark of Torua kodom $\frac{1}{2}$ powa, chilli $\frac{1}{2}$ powa, salt 5 tolas, and Lonka 2 tolas to be made into a paste and given internally each day.

6. Put the following in an earthen pot, close tightly the mouth and bury it in a heap of paddy for 8 days then take it out, and give 8 tolas of its content daily to eat.

Long pepper 4 tolas, Chitta 4 tolas, coriander seed 4 tolas, Jani 4 tolas, Banjoni 4 tolas, turmeric 4 tolas, Gokhur Kanta 4 tolas, Gur 4 tolas, Orris 2 tolas, sugar 2 tolas, Asafoetida 2 tolas, Bhutan salt 4 tolas, Ujonia salt 4 tolas, common salt 4 tolas, Parolalati 4 tolas, Barongguti 4 tolas and Pilas seed 4 tolas.

N. B.—The above medicine is administered for the improvement of general health by the cure of diseases specially of the bowels including costiveness, flatulence gripes, worms, all kinds of rheumatism and sprain.

১০৭। সিলপট ব্যাধি।

লক্ষণ—জিউডাৰিৰ গোৰত ফিকে তাকে বোলে সিলপট ব্যাধি।

ঔষধ—আমঠ, শিলিখা, বাতুল চন্দন, জাতি চন্দন, স্বৰ্গপৰা শিলৰ পানি, নাগৰঞ্জ, তেজমুই, বঙা কাঠফুলা, তেজপাত সবাকে একত্ৰ কৰি বটি লেপি দিব সিলপট ব্যাধি নাস।

১০৮। সেহালি ব্যাধি।

লক্ষণ—বাতি দিনে ধুপিব তাকে সেহালি ব্যাধি বোলে।

ঔষধ—১। অমবা, মাটিমাহ ছইকো উষয়াই খচি বঙালি লোনেৰে কাজি মিসলাই খুৱাব।

২। ধুন্ধুলি পুৰিব কয়াৰ আলু ছইকো বটি বঙালি লোনেৰে খুৱাব সেহালি ব্যাধি নাস।

১০৯। হাবা ৰোগ বা হাবা ৰোগ।

লক্ষণ—কলাফুল যদি উথহি উঠে তাক হাবা ৰোগ বোলে।

ঔষধ—১। কাচোৰ হাব জুইত তপতাই সেকিব।

২। ছালকুৰাঁৰী স্নতত মিশ্ৰ কৰি তপত কৰি বান্ধিব তৰে হাবা ৰোগ শুচে।

107. SILPOT.

General Symptoms—Swelling at the root of the penis.

Medicine—Plaster over the affected part with the paste of Shilikha, Stone of mango fruit, red sandal, white sandal, Nagargu, Tejmaya, Red mushroom, bayleaf, and the water washing a thunderbolt.

108. SEHALI.

General Symptoms—Panting day and night.

Medicine—Give some mati mah and hogplum boiled together adding salt and sour gruel of rice to eat.

2. Make a paste of roasted Dhunduli and tubers of Konya with some salt and give internally.

109. HARA-ROG.

General Symptoms—Swelling of the shins.

Medicine—Foment the swelling with a bone of tortoise heated over fire.

2. Bandage with chalkunwari and ghee heated over fire.

THE END.

GLOSSARY.

A

Ablakh	...	A horse having the skin of its body and muzzle of different colours.
Ablakh Pakhara	...	A horse having the skin of its body and muzzle of the colour mixed with black and white and the coat (hair) also of mixed colours.
Ablakh Tuling	...	An ablakh mixed with tuling, or an ablakh having greater portion of the skin of its body white.
Achowari	...	A riding pony. An expert rider of the pony who knows about the strength, intelligence and gait of the pony.
Agula	...	The forepart of a pony.
Agora	Xanthium spinosum or, Urena lobata.
Ahont	Pipal tree ; Ficus religiosa.
Ahouroowa	...	Michelia Champaca.
	Champa.	
Ajoni	Ptychotis. Carum Copticum.
Akon	Swallow-wort. Calotropis gigantea.
Al	Spur.
Amada	...	Mango Ginger. Curcuma amada.
Amchengela or	} ...	
Amchokara		
Amlokhi	...	Phyllanthus Emblica.
Angul	A finger's breadth, $\frac{1}{4}$ of a cubit
Arjun	...	Terminalia Arjuna.
Arokchand	...	
Autenga	...	Indica Dillenia, fruit of.

B

Bachoni-tita	...	
Bagh-darya	...	A pony of Son-darya variety with spots on the body.
Baghnola	...	
Bagh Nakhora	...	A daraya Pakhara pony having zebra stripes above the eyes, and white spots on the ear.
Bagh-Pakhora	...	A Darya Pakhara pony having zebra stripes above the eyes, and white spots on the ear.
Bahok	Adhatoda Vasica.
Bamuna Pakhara	...	A spotted pony with a blaze from the forehead down to the chin.
Batraj	...	Ficus Bengalensis.
Bhado-tita	...	
Bholukabanhorgaj.	...	Sprouts of Bholukabanh (a kind of big-sized bamboo used for posts and other strong work).
Bhang	...	Cannabis sativa.
Bhedali-lota	...	Pæderia foetida.
Bheshorigooli or Bhekurigooli	} ...	Seed of Solanum Indicum.
Bhet	Water lily. Nymphaea Lotus.
Bhodorachat-tuni	...	This is another name of the pony called Ablakh Tuling.
Bhog-jira	...	Cuminum Cyminum.
Bhog joni	...	The same as joni. Carum copticum.
Bhola-bangana	...	A big kind of brinjal. Barban-gana.
Bhomora kolia	...	A beetle-black pony.
Bhot bangana	...	A small kind of wild and bitter egg plant.

Bhot Dubari	...	
Bhotor kharu	...	
Bhringraj	...	Wedelia calendulacea.
Bhunyi-komora	...	Ipomoea paniculata.
Bihdhekia	...	A kind of fern.
Bihlangi or Bihlongoni }	...	Polygonum Sp.
Bilokhi	...	
Biring gooti	...	Embelia Ribes.
Boch	Acorus Calamus.
Bog-Pakhara	...	A horse having its muzzle, scrotum or knees of blackish brown colour.
Bokul	...	Mimusops Elengi.
Banjani	...	Ocimum gratissimum?
Banjora	...	A kind of wild citron.
Banar Banua- Kachu.	...	Wild arum. Colocasia antiquo- rum.
Benmola	...	Aglaia Roxburghiana.
Ban noharu	...	Wild garlic. Urginea Indica.
Ban au	...	Dillenia Sp.
Ban Phaui	...	Leucas linifolia.
Ban Purai	...	Basella rubra.
Bansath	...	Achyranthes aspera.
Barahak	...	
Barahuda	...	
Baralimach	...	A kind of big fish without scales.
Barhilota	...	
Barmanimuni	...	Hydrocotyle asiatica.
Barnidhan	...	A kind of paddy, the rice of which is generally used for preparation of country cakes.
Barlilu	...	A kind of thatching grass with broad blades.

Barun	...	<i>Crataeva religiosa</i> .
Bata	A kind of coarse grass used for thatching and walling purposes.

C

Chabua Chilimi	...	A Chaichilimi pony with white spots.
Chagal-tita	...	
Chai chilimi	...	A pony with a colour like that of the straw of the paddy.
Chal Ablakh	...	A pony with its muzzle black and the coat and the skin mixed with black and white.
Chali-Tolou	...	A Set Darya pony having its muzzle, tail, knees and hair black.
Chalkunwari	...	
Chamar-taru	...	
Chand	...	
Chandu-tita	...	
Changeri tenga	...	Wood-sorrel. <i>Oxalis corniculata</i> .
Chelauri	...	An eyebrow, or a line of hair growing like an eyebrow.
Chengamor	...	A kind of wild arum plant with small thorns on the stem of the leaves and of sour taste used occasionally as vegetable.
Chichiringa	...	
Chilimi	...	A horse with its muzzle, knees and the scrotum black.
Chinajok	...	A leech of the plain.
Chipoha	...	A whip.
Chita	...	<i>Plumbago zeylanica</i> .

Choi	...	Piper chaba.
Chokoa Chilimi	...	A pony with its eyes, mane and the edges of the ear black, neck and abdomen pale black and the hair or coating mixed with red and white.
Chokoa Kumit	...	A pony of the Nora Kumit kind when it is not brilliantly red.
Chakar	...	A whorl.
Chandora or Chandra	...	A lime-like white pony.
Chonakochu	...	An arum, the leaves of which are very big and may be used as umbrellas in rain. Arum Indicum.
Chonahor Peta	...	Tuber of chonah, a kind of small arum plant.
Chongorchal	...	Bark of Machilus odoratissima.
Chorat or Dom-Chorath.	...	Laportea crenulata.
Choroli	...	Pimpinella involucrata.

D

Dabla or Dapona	...	Buttock, quarter of a pony.
Dal	...	A water weed with leaves, ears and seeds like those of the paddy.
Dankachi	...	A black or red spotted pony having spots of different colours down to the knees.
Deocharai	...	A pony having the armpit, abdomen, mane, muzzle, and the tail of reddish brown colour.
Deokadra	...	
Deotora	...	Andropogon serratus.

Dhepa Dimoru or Hati Dimaru	}	A kind of large fig.
Dhokdhorio		
Dhunduli	...	Snake gourd. <i>Trichosanthes anguina</i> .
Dhutura	...	Thorn apple. <i>Datura fastuosa</i> .
Dighloti.		
Dingarikhati—		
Dogodha, or Dogdha Chilimi.		A pony having the colour of its body as black as that of a black arum plant, and having the hair of its muzzle, knees and belly of a blackish brown colour.
Dogdha Darya	...	A Bagh Darya pony having the hair of its knees dead black and patches of blackish brown colour on the body.
Dom Dhokuwa or Damdeuka	}	<i>Impatiens Balsamina</i> .

F

Fulam Chilimi	...	A pony of Sukila Chilimi kind with black spots.
Fulam Pakhara	...	A white pony with black spots on the abdomen.
Fulod	...	
Futuka	...	A plant with white or blue flowers growing generally on high land.

G

Gauthion	...	
Ghila (Jati)	...	A round and flat seed of a creeper used specially by children as marbles. <i>Entada scandens</i> .
Ghila (makari)	...	Ditto of the smaller kind.

Ghora-joni or Joni	Pimpinella Involucrata ?
Ghoralejia	...
Ghumarua or Ghimoru	}
Ghun	... A small destructive insect that lives in bamboo or timber.
Goakhur kota	...
Gobarsuthi	... Dry cowdung.
Gorokh Choi.	
Gumunilata	... Ophiorrhiza Mungos.
Gun lota	...
Gunraj	...
Gur	... Raw sugar.
Guriakothalor	Minu
Gutimali	... Jasminum Sambac.

H

Hachuti	... Dregea volubilis.
Haldha Alu	... A kind of wild yam.
Hancharaj	...
Harghurrucha	... Vitis quadrangularis.
Hathikorola	... Momordica Charantia.
Hathipipoli	... Scindapsus officinalis.
Helochi	... Enhydra fluctuans.
Hogaganderar gu	
Hoha chilimi	... A pony with the skin of its body, muzzle and the star white, and the hair of the body of ash colour with white patches here and there.
Harishankar	...
Hudumuwa	... A pony with eyes, muzzle, and forehead of different colours ; or a pony with one cheek and one flank of variegated colour.

I

Ihor mul ... *Aristolochia indica.*

J

Jabeiseri or Laijabori

Jabrang ... A kind of aromatic fruit brought by the Bhutias. *Crocus sativus.*

Jagannath-tita.

Jalukati ... *Piper aurantiacum.*

Jani ... *See* Ghorajoni.

Jatarmala ...

Jatighila ... *See* Ghila.

Jatkolia ... A pony having the colour of a ripe blackberry.

Jengtiyoh or
Jengtihun }

Jetuka ... *Lawsonia Alba.* Indian henna.

Jika ... *Luffa acutangula.*

Jira or Bhogjira ... Cumin seed. *Cuminum Cyminum.*

K

Kaba kalia ... A pony having its body mixed of white and yellow colours, *i.e.*, almond colour, and the armpits and buttocks mixed with pale blue.

Kalia or Kalia tolou ... A pony with its body and the muzzle of the purple colour like a brinjal, and the abdomen and buttocks white.

Kajal-gouri ... A kind of fragrant katuri, *Curcuma Aromatica.*

Kaljira	...	<i>Nigella Sativa.</i>
Kalpanath Tita, or	}	<i>Andrographis paniculata.</i>
Kalamegh		
Keheraj	...	<i>Eclipta alba.</i>
Keku Pakhora	...	A white pony with one or both the ears black and the knees and buttocks partially so.
Keturi or Katuri	...	<i>Curcuma Zedoaria.</i>
Khalun	...	Soda prepared from the ashes of Sat, a kind of aquatic plant.
Khirang	...	A dazzling coloured pony of the Tukam variety.
Khoh Khohia lota	...	A creeper with rough leaves and which causes a burning sensation on touch.
Khohuwa Bhekuli	...	A kind of frog with a rough body and which always selects a dark place such as the corner of a house, etc., to live.
Khutaria	...	<i>Amarantus spinosus.</i>
Kodom	...	<i>Anthocephalus Cadamba.</i>
Kalia Ablakh	...	A pony having the skin and the hair of the body mixed of white and black, and the hair of the muzzle and the knees black as burnt.
Kalia Bora Chaul	...	Rice of a paddy called Kalia Bora; i.e., a Bora of the black kind.
Kanibih	...	<i>Croton Tiglium.</i>
Kanuwa	...	Crane.
Kanya	...	<i>Cyperus rotundas</i> ?
Karoi	...	
Kathanda	...	A plant with white flowers generally growing in shade.

Katharuwa	...	<i>Albizzia procera</i> .
Katdianga-pipora	...	An ant whose hinder part is always turned up and which selects clumps of bamboo for preparing its nest.
Kawa bhaturi	...	<i>Citrullus colocynthis</i> .
Krishna ahonia	...	A spotted pony having in the centre of its back a black mark like a saddle.
Kuchila	...	<i>Strychnos Nux-vomica</i> .
Kukur Pakhora	...	A pony with its body spotted like the sky and the mane of mixed colours.
Kukursuta	...	<i>Blumea lacera</i> .
Kulabori	...	
Kumit	...	A pony with the body of the colour of a kuchia (a fish shaped like an eel), and the hoofs, legs, tail and the mane black.
Kumit kolia	...	A black horse with dashes of red in the muzzle and the star.

L

Laiguti	...	Seed of a vegetable called <i>Brassica rugosa</i> which resembles in every way a mustard plant.
Laitorun	...	
Lakhi.	...	A kind of spice.
Laubandha, or Chika-maroli	}	
Lumghotika	...	A projecting growth of hair like the pat photi.
Lumdhar	...	A growth of hair in a line like a centipede.

- Lonka ... A kind of very fine wild chilly which is very hot.
- Lora tita ... A kind of plant with small round and bitter fruits used now and then as vegetable. *Solanum verbascifolium*.

M

- Machpara
- Makorigbila ... *See* under ghila.
- Makot.
- Malbhogkolar Pachola. Sprout of malbhog kela, a plantain tree the fruits of which are the best of all the plantains.
- Malotiphul ... *Aganosma Caryophyllata*.
- Manimuni ... *Hydrocotyle Asiatica*.
- Mathokthoka ... A kind of plant like the Chita, the soft twigs of which are sometimes taken with other vegetables.
- Mathori ... Mane of the pony.
- Matiphuruha ... A kind of plant with only a few circular leaves growing attached to the ground and bearing only a few fruits which when ripe become red and sweet and are eaten by the children.
- Matikolia ... An earth coloured pony.
- Matimah or Matikalai. *Phaseolus radiatus*.
- Moa alu ... *Dioscorea aculeata*.
- Machurmah ... *Lens esculenta*.
- Magumah ... *Phaseolus Mungo*.
- Mahanim ... *Azadirachta Indica*.

Mohuapat	...	Leaf of <i>Bassia latifolia</i> .
Moinagiri Claul	...	Rice of a paddy called Moinagiri.
Moj	...	<i>Albizzia lucida</i> .
Moran Ada	...	A kind of ginger which is of blackish colour inside and hotter than the ordinary ginger.
Motia Chilimi	...	A white pony mixed with green colour.
Mousarali or Moiha Ali.		
Mukhchauni	...	Part of the bridle ?
Mutha	...	

N

Nagar Gu	...	A hard and black piece of earth just like coal found several feet below the surface of the earth or sometimes in the river, the paste of which is very cold and applied to a burning sore.
Nakdewna	...	A plant with leaves similar to those of <i>Sesamum</i> but larger in size.
Nakh	...	Corner of the muzzle.
Nal	...	An aquatic reed. <i>Phragmites Karka</i> .
Naljora	...	A kind of Nal tree, joints of which can be separated with a slight pull and replaced.
Nangalbhangna.		
Nechkuri	...	Mulberry. <i>Morus indica</i> .
Nekai Chilimi	...	A sukila chilimi pony with a black star on the forehead.

Nilkantha tita	...	A kind of bitter creeper with leaves like those of Piper betel or pan.
Naga pan	...	A kind of piper betel brought by the Nagas used with nuts like ordinary pan or piper betel.
Nora chilimi	...	A pony with the colour of the stalk of the paddy.
Nora kunil	...	A pony with a dazzling red colour.
Norni	...	A barber's tool for clipping nails
Norosingha	...	Murraya Koenigii.

O

Oal	...	Arum campanulatum.
Odal	...	Cordia myxa.
Oparchokuwa	...	One having projecting eyes, or having the sight upwards.

P

Pachula	...	Hinder part of the pony.
Pani paruwa	...	A tortoise shaped aquatic insect that moves without rest on the surface of water in a tank, pond, etc.
Panipotoni	...	A kind of vegetable creeper.
Parijat phul	...	Canna Indica.
Pachatia	...	Vitex Negundo.
Palas	...	Butea frondosa.
Porolaloti, or Potol		Trichosanthes dioica.
Pryongusti, or Pryongu.		Aglaia roxburghiana.
Punirganthi	...	Knot of the duck weed, or Lemna paucicostata.

R

Rahaut	...	An expert rider of the pony, a horseman.
Ramkola	...	Fruit of a kind of dwarf plantain tree with a white tapering trunk, used for gardening only.
Ranga Tolou	...	A kali or kolia tolau with red hair round the ears.
Rant	...	The line of the crest of a pony.
Roghunarnikota or Bojaroni Kuint.		
Raghunath Bih. Rahana.		
Rongrai Kolia	...	A black pony with a reddish lustre.
Rupohi Pokhora	...	A pony with black thighs and circular black marks on the ears.

S

Set Darya	...	A pony as white as cotton wool.
Sankhini Sanp	...	A kind of short and small snake with golden colour, and taken to be very dangerous.
Satmul	...	Asparagus racemosus.
Siarchand Alu	...	A kind of wild yam.
Silikha	...	Terminalia chebula.
Simolu	...	Silk cotton tree. Bombax malabaricum.
Singori	...	Trapa bispinosa.
ukila Ablakh	...	A pony having white and black patches on the skin of its body, and similar dots on the skin of muzzle, and the hair white.

- Sukila Chilimi ... A pony with the skin and the muzzle black, and the hair white.
- Sulpha or Sonla ... ~~Peucedanum~~ Sowa.
- Sia Atorup
- Siju ... Euphorbia nerifolia.
- San Darya ... A pony with the colour of yellow pat silk or that of the petals of ketki flower.

Sandaparia

Sang'a.

Sankanchi Phul.

Saru Barial ... Sida rhombifolia.

Saru manimuni ... Hydrocotyle rotundifolia.

T

- Talau ... A pony with the hair white but mixed with yellow.
- Tangon... ... A male horse.
- Tamu ... A black pony having lustre of red in its star, armpits and abdomen.
- Tartag ...
- Tatuk ... A small Bhutia or country pony.
- Tiphora... ... A pony with the colour mixed with black and white or with red or white.
- Tiphora Pokhora ... A spotted Tiphora.
- Tiphora Bhodora ... A Tiphora with a blaze from its forehead downward.
- Tukam ... A pony with dark black colour.
- Tuling ... A white pony with a black head.

Temenapat.		
Thari	Stem, stalk.
Tara	Alpinia Allughas.
Taruakadam	...	Acacia Farnesiana.
Taji	A mare.
Tamakhupat	...	Leaf of tobacco (Nicotiana Tabacum).
Talpatra	...	Leaf of fan-palm (Borassus Flabelliformis).
Tiabjali phul	...	A fragrant white flower of a plant like the 'tara.'
Turuki...	...	Pony imported from Turkistan.
Turuki Tangon	...	A male Turki pony.
Tula	Cotton wool.
Tunh	Chaff of paddy or some other grain.
Tejpat	Bay leaf. Cinnamomum Tamala.
Tejmaia	...	
Tel Salor Larani	...	The rod used for turning up and down mustard in an oil press.
Trikatu	...	A mixture of black pepper, long pepper and dry ginger.
Trifala	...	A mixture of the three myroba- lans used as a medicine.
Thalipukhuria	...	Hollow backed.
Thepon Tita	...	

U

Ujania lon	...	A rock salt formerly brought from the hills of Upper Assam.
------------	-----	--